CHRISTOPHORI THEOPHILI DE MVRR

ADNOTATIONES

AD

BIBLIOTHECAS HALLERIANAS

BOTANICAM, ANATOMICAM CHIRVRGICAM

ET

MEDICINAE PRACTICAE

CVM

VARIIS AD SCRIPTA MICHAELIS SERVETI PERTINENTIBVS.

ERLANGAE

APVD IO. IAC. PALM. MDCCCV.

LECTORI S.

Permulta ad Ill. Viri Bibliothecas adnotaveram, praeter ea, quae anno 1787 *cum Cl. Editore Tomi quarti Bibliothecae Medicinae practicae, D. Ioachimo Dieterico Brandis, communicavi, ut ex eiusdem Praefatione pag. VI. patet. Omnia haec publici iuris facere animus est, quae Litteraturae medicae amantibus haud fore displicitura auguror.*

Dab. Norimbergae, d. 4. *Apr.* 1805.

AD

BIBLIOTHECAM BOTANICAM.

A

AD
BIBLIOTHECAM BOTANICAM.

Ad Tom. I.

T*om. I. pag.* 36. *lin.* 1. Omisit Hallerus editionem Theophrasti opusculorum *), quae prodiit Hanoviae, 1605. Gr. et lat. in fol. paginarum 397. Cum versione *Danielis Furlani*, vel Adr. Turnebi, cum eiusdem Furlani commentariis.

Pag. 95. *lin.* 7. *Basileae anno* 1741. *fol.* Recusa est haec editio *Harduini* Lipsiae, curante *I. G. F. Franzio*, 1778—1791. 10 Vol. 8. mai.

Pag. 128—132. Multa hic falsa habet *Hallerus*, miscetque ac turbat in hisce paginis Vir Celeberrimus Geoponicos ita, ut nec pes umquam, nec caput adpareat. Vid. *Niclas* in *Needhami* Prolegomena Geoponicorum. Lips. 1781. 8. mai. pag. 39. seq.

Pag. 192. §. 129. *Mesve junior;* add. sive *Mardinus Iacobita.* Obiit A. C. 1028.

Pag. 201. *lin.* 14. *a fine.* Abul Casem; *add.* Obiit Hegirae anno 339. A. C. 950.

Pag. 213. *lin. ult.* 36 *Vol.* add. Involucris 6. Nunc est Altdorfii Nor. in Bibliotheca Trewiana. Vide amplam meam descriptionem in *Memorabilium Bibliothecarum publicarum Norimbergensium* P. III. pag. 193—226. ubi non nullas icones dedi, ut antea iam a. 1775. *im Naturforscher*, P. VII. De hoc Opere sinico ita ad me Ill. *Linné* d. 22. Mart. 1776: *Video ex tuis,* Opus hist. nat. Sinicum *esse apud vos in Germania. Habui idem ultro* 20 *annis, fasciculis ultra* 30. *Misi cum Alströmio hoc unico tomo in Chinam, ut verteretur in linguam latinam, et recepi. Titulus convenit cum illo a Te dato. — — Chinenses in suis Officinis habent scatulas uti nostrates; his inscripti sunt tituli, sed non nomina simplicium, verum morborum:* pro Pleuritide, Colica, Podagra. *Omnia medicamenta sunt simplicissima, adeoque Medicis specifica dicta. Nullus eruere potest plantas, cum omnia lecta sunt, more* Theae, *ex summita-*

*) Excepta Plantarum historia, et Libris VI. de caussis plantarum.

mitatibus tenellorum ramulorum. Forte hic liber Chinensis plantas illustraret, quod maxime in votis esset.

De Extracto herbae *Theae* exhibeo litteras P. *Laurentii Kaulen* ad me Vlyssipone, d. 12. Febr. 1785 datas.

Mitto, quae mihi directe ex Aula Pekinensi venerunt.

Quatuor pastulas extractus Herbae Théanae, cum instructione usus. Instructio circa Extractum Herbae, quam Germani vocant Thee, Lusitani vero Xaû.

Tscha

optimae speciei

conden-satum.

Extractus hic in China conficitur. Mittunt magnam quantitatem foliorum Herbae melioris cum aqua super ignem, donec fiat concoctum satis forte. Haec aqua emendata a foliis, et aliis impuritatibus iterum super ignem ponitur, donec fiat satis crassa, et spissa, quae divisa in portiones parvas, soli exposita indurescit et conficit hos orbiculos, seu panes, quos vides positos super folia aut laminas. Satis caro pretio in China venduntur, quia multum Herbae Theanae insumitur, ut vel parva quantitas conficiatur, praesertim si legitima sit, sicut haec, quae mihi transmissa fuit a Mandarino Exjesuita P. Josepho Bernardo Lusitano, membro Tribunalis mathematici.

Virtus hujus Extracti est:

Contra Anginam, (Esquinència Lusitanice) contra qualemcunque inflammationem oris, gutturis, et maxillarum cum dolore dentium, etc. conservando in ore frustillum donec liquescat: hoc modo liquidos facit, et attenuat humores crassos, qui exspuuntur cum saliva. Etiam bibitur sicut

sicut Thèe ordinarium, liquefactum in modica quantitate, in aqua servente. Servit etiam contra phlegma, diminuit dolores capitis, et oculorum; expellit somnolentiam; provocat urinam; mollificat ventrem; curat sanatve scabiem, plagas, adustiones, etc.

Porro mitto Medicinales petras, globulos, et Tabellas confectas ex Porco espinho *), *Lusitanice. Germ. Stachelschwein. In India sunt multo maiores, quam in Germania, et propter pastum alterius virtutis. Hae tabellae praecipue componuntur ex stomacho, vel ventriculo dicti animalis, exsiccato, et in pulverem redacto, cui adduntur variae aliae medicinales res, praecipue radix arbusti Calambá dicti. Omnia rediguntur in massam cum extracto absinthii. Remedium hoc plurimum valet contra morbos procedentes ex debilitate et frigore stomachi, contra indigestiones, obstructiones et dolores ventris, febres intermittentes diuturnas, anxias, calores suffocantes, vertigines, convulsiones hystericas. Optimum est in principio hydrophobiae, et in accidentibus aëris cum defectu respirationis et sensibilitatis. Sumitur in quantitate mediae octavae (semidrachmae) in vino, aut aqua Theana.*

Epistola Rev. Johannis Loureyro.

Vlyssipone, 26. Junii, 1792.

Clarissime, ac Colendissime Domine!

Literis Tuis ad me benigne datis aegre distuli rescribere. Laborabat iam tunc sub prelo Flora mea Cochinchinensis **); *sperabamque brevi finiendam, ac Tibi mittendam, prout grato animo promiseram. Sed me fefellit nimia mora in officina typographica Academiae nostrae Vlyssiponensis, biennium insumens, priusquam in lucem ederetur, editaeque Florae exemplaria sic adhuc Auctori negabantur, ut nondum compos fierem mea distribuendi. Longum foret, nec juvat acta referre: unum dicam, me contentionum pertaesum nec de rebus Academicis amplius curare, nec de quibuslibet aliis scientificis, quae longo tempore, magnoque conatu in adversaria collegeram. Aetas mea plus quam septuagenaria, ac tam animi quam corporis aegritudines serio admonent, ut de brevitate vitae, potiusque de aeterna, totus cogitem.*

Pag. 220. *lin.* 5. *a fine* loco Bononiae, lege: potius Mantuae. Vid. *Sebast. Seemilleri* Biblioth. Ingolstad. (nunc Landishuti) Incunabula typographica, Fascic. I. pag. 67. et Fasc. II. Praefat. pag. VII.

Pag.

*) Hystrix dorsata Linn.

**) Prodiit Vlyssipone, 1790. 4. mai. 2 Vol.

Pag. 260. *lin.* 8. *a fine:* Luisini collectione. Lugd. Bat. 1728. fol.

Pag. 266. *lin. ult.* add. Augspurg, 1483. fol. ib. 1484. et 1494. fol.

Pag. 296. *lin.* 7. *a fine* add. post L. VI. Venetiis, 1539.

Pag. 343. *lin.* 26. lege: *diverse vivande* Venet. 1570. 1571. 4. c. iconibus, ib. 1598. 1605. 1622. 1623. 4.

Pag. 508. *lin.* 12. add. Legavit *Maur. Hofmannus* a. 1694. Botanices professori excursionem in montem Mauritianum facienti annuum munusculum.

Pag. 510. *lin.* 6. *anni* 1749. 8. add. Curante *Dominico Vandelli*, Vlyssipone, 1788. 8.

Pag. 511. *lin.* 1. *et* 2. l. *Brunaccius* et *Brunacci.*

Pag. 513. *lin.* 7. add. et Basileae, 1793. 8.

Pag. 530. *lin.* 26. Settala add. Latine, Dertonae, 1664. 4.

Pag. 617. *lin.* 7. *a fine* lege: 1708. *Floram* — cum novo frontispicio 1718.

Ad Tomum II.

Pag. 24. *lin.* 3. posthuma; add. Germanice, ex autographo edidit Ill. Dom. *Christianus Guilielmus de Dohm*, Lemgoviae, 1777. et 1779. 4. mai. 2 Vol. cum 45 tabulis aeneis. Cum adpendice Versionis germ. quinque Diss. ex *Amoenitatibus exoticis.*

Pag. 24. *lin.* 12. add.

Index Manuscriptorum autographorum Kaempferianorum in Museo Britannico asservatorum.

1. Amoenitates exoticae, fol. ex hoc MS. facile figurae mutilae characterum impressorum, et icones xylographicae emendari poterunt.
2. Persiae Descriptio. fol.
3. Volumen diversarum tractatuum:
   a) Iter Regis Abbas ad Korasani Mesced cum distantiis locorum.
   b) Apographon litterarum Iohannis Melman de rebus Tatarorum.
   c) Excerpta ex Itinere Jenkinsonii.
   d) Relationes variae de rebus Tatarorum.
   e) Excerpta ex Diario Auctoris Oct. 18. 1683 circa Fossam Scyticam.
   f) Res Moscoviticae.
   g) Observata varia miscellanea de rebus Persicis.

h) De

h) De hortis in et circa Ispahanum.

i) Memoria inquirendorum in Persia simplicium.

k) Diarium itineris ad Okesram, Mediae Peninsulam, suscepti 1684. (cf. Relat. 2. de Okesra, peninsula Mediae in Fasc. 2. Amoen. exot. p. 262. seq.)

l) Monumenta Campi Persepolitani. (cf. cum Relat. 4. fascic. 2. Amoen. exot.)

m) Collectanea de Palma. (sunt iam in Amoen. exot.)

4. Iter Auctoris ex Persia in India susceptum An. 1688.

Excerpta ex Abrahami Rogerii verborgen Heydenthum.

Notitiae malabaricae.

Excerpta ex Litt. D. Iageri Batav. 1687. 25. Novemb. — de Rebus Indicis.

Excerpta ex litteris eiusdem ad G. E. Rumphium.

Instructions de la Compagnie des Indes Orientales au Gouverneur général et au Conseil de Batavia.

Alphabeta et Notitiae Siamicae.

Plantae in Insula Edamo repertae.

Plantae ad Ostium Siamense repertae.

Plantae Horti Dom. Directoris Generalis et aliorum.

Excerpta ex diario Firandi in Iaponia annis 1633 et 1639.

De Moxa. (Fasc. 3. Amoen. ex. pag. 589 etc.)

Excerpta ex Epistolis Iaponicis.

Miscellanea de rebus Iaponicis.

Huic tomo praemissa est icon manus Moscoviticae mirandae.

5. Iter ad Bugum provinciae Laar in Iunio 1686, una cum excursu ad pagum Meiman et reditu ad urbem Gamron.

Excursus ad Disguum, Maio 1688.

6. Excursus Ispahano ad Thermas Regis Abassi Iunio 1684.

Sultani Ekbert (Achbar) in Ispahanum introitus Ianuar. 1688.

Excerpta ex diario Annorum 1684, 85, 86.

Iter Ispahano Gamronum, Nov. 1685.

Excerpta ex Diario Ioannis Cunaei a Direct. Generali ablegati ad Regem Persiae, a. 1651.

Diarium Itineris Huberti de Laires in Persiam 1666.

7. 8. Delineationes Plantarum Iaponicarum manu Kaempferi.

9. En-

9. Engelb. Kaempferi Batavia Amstelodamum reditus.

10. Plantarum Persicarum rudis tam delineatio, quam descriptio. Ispahani, 1686. In charta persica.

11. Descriptio et Delineatio plantarum Persicarum circa Omrpsium et Gamronum, ab eod. Annis 1687, 88. In charta persica.

Descriptio Torpedinis. (cf. Fasc. 3. Amoen. ex. p. 509. seq.)

12. Lexicon Linguae Persicae. Item grammaticae aliquot observationes, manu et studio Engelb. Kaempferi. Charta Persica.

13. Notitiae persicae et Miscellanea varia ad Historiam Persarum naturalem et politicam spectantia.

Plantarum materialium et compositorum medicinalium catalogus Arabico-Persico-Turcico-Latinus.

Excerpta ex tractatu Equitis Chardinii de Coronatione Regis Solymanni tertii et ex eiusd. Itinere Persico.

14. Diarium Itineris Kaempferi Batavia Siamum indeque Iaponiam.

15. Miscellanea varia ad Siamensium Historiam naturalem et politicam spectantia.

16. Inscriptio laminae Martis a collo gestatae ab Arabe penes Abicheora.

Miscellanea persicae Historiae politicae et naturalis.

Iter Engelberti Kaempferi Astracano per Mare Caspium in Persiam cum Relatione rerum Ispahani transactarum.

Iter Eiusd. ad Aulam Moscoviticam indeque Astracanum. Ao. 1683.

17. *Several Mss. Writings of Dr. Kaempfer relating to the Persian Language.*

18. *Drawings of persian Habits, Animals, and some Towns.*

19. Delineatio Moscoae, Oscae, Wolgae Fluminum; it. Maris Caspii litorum.

20. *Original drawings of Dr. Engelb. Kaempfer drawn by himself and corrected in his travels through Muscovy, Persia, and the Eastindies.* Has delineationes Hodoeporico suo destinaverat *Kaempferus.*

21. Medicinalia Iavanensia, excerpta ex horto Malabarico manu Kaempferi.

22. *A chrolological table of the Iapanese Emperors.*

23. *Osacca mono Gattari*, s. Discursus super rebus gestis fortalitii Osaccensis. Versio *Kaempferi* est in Museo Britan.

24. Ex-

24. Extracta ex libello iaponico: *Djunre no Jeng.*

25. *The war of Arima, being the extract of a Japanese Treatise Simabaraki,* s. *Simabaragasen*, i. e. conflictus simabaricos, *or:*

26. *Of the Rebellion of the Christians at Arima.*

27. Collectanea varia de Regno Siam.

28. *Journey from Nagasacki to Jedo* 1669.

29. Calendarium Iaponicum ad annum 1688.

30. *Journey to Court in* 1684, 85, *and* 86.

31. *Some Remarks relating to the Dutch Commerce.*

32. Loci communes containing miscellaneous observations relating to the Empire of Japan.

33. Collectaneorum Iaponicorum Liber I. et II. containing many curious Remarks and observations relating to the Japanese Empire, extracts of Japanese books etc.

34. *A Vocabulary Japanese and High german; the Japanese words being expressed in latin characters.*

35. Adversaria, notitiae diversae, Epistolae ab *Engelberto Kaempfero* pro se et aliis exaratae.

36. Epistolae aliquot Rev. P. *Du Mons*, Capucini, ad Engelb. Kaempferum, cum quibusdam ipsius *Kaempferi* ad alios litteris in India scriptis.

Sequentes libri commemorat *Ioh. Casp. Scheuchzer* in Discursu praeliminari, et sunt in *Museo Britannico.*

Nippon Odaiki. Annales Iaponenses.

Nippon Okaitsu. Primae lineae magnarum Rerum Iaponiae.

Osacca mono Gattari, Discours sur les Affaires d'Osacca. Versio. *Simabaragasen*, Relat. de la guerre de Simabara. Versio.

Dai fanja Firamitz, Tractatus de diis, a Budsdoistis cultis.

Nipponki, Description des principales choses du Japon.

Sitzi Jossu. Descr. géographique de l'Empire du Japon. Trad. dans le I. Livre, Chap. V.

Isje mono Gattari. Discours sur les Affaires d'Isje, par Narifide, de la Cour de l'Empereur Ecclesiastique heréditaire.

Description de la Cour du Dairi, ou Empereur Ecclesiastique hereditaire du Japon, avec cent habillemens differens des Personnes qui composent cette cour.

Jedo Kagami. Descr. de la Cour de l'Empereur seculier à Jedo, avec une liste de tous ses Officiers, et un Etat de leurs Revenus.

Dsiookivi. Almanac. Ils ont d'ordinaire huit pouces de lauteur, et cinq pieds de longueur.

Osasjo. Traité des Elemens, des Mondes, des Cieux, des Etoiles, des Cometes, des Météores etc.

Kinmodsui. Herbier Japonnois. On y trouve les Figures de près de cinq cent Plantes et Arbres du Japon, avec leurs Noms et Usages. Cet ouvrage est divisé en huit Livres, et les Plantes y sont faites de la même maniere que le Thé, Planche XXXVIII.

Un Livre des Oiseaux, qui contient près de 80 figures faites de la même maniere.

Deux Livres, qui contiennent près de 100 figures de Poissons, de Cancres, de Coquillages, de Serpens etc. Kaempfer Pl. X—XIV.

Un Traité d'Anatomie, contenant les figures qui ne différent pas beaucoup de celles des Chinois, qu'on trouve dans la *Medicina Sinensis* du Docteur *Cleyer.*

Un Livre de Minéraux, Pierres, Coraux, et autres Curiosités.

Deux Livres des Habits, Ornemens de Tête, Robes etc. des Japonnois.

Divers Livres de figures de plus de 400 sortes d'Outils, Armes, et Meubles des Japonnois. Pl. 21, 22. 31. 32.

Kennei Tsioofo ki Mokurokf, Instructions pour les Familles.

Deux Livres de l'Architecture, où sont représentés Fortéresses, Temples, Maisons, Jardins, Grands Chemins, Puis, Haies etc.

Un Livre concernant l'Agriculture.

Dodsutski. Divers Routiers, pour l'Usage des Voyageurs.

Trois Livres de Blason, qui contiennent les Armoiries du Japon.

Un Dictionnaire imprimé au Japon, qui contient cinqmille Caracteres *Ssin*, communs, *Tafi*, et *Sso.* Voy. Pl. XLV les deux dernieres colomnes du côté gauche.

Plusieurs Livres qui représentent les diverses figures des caractéres Japonnois simples et composés.

Une Mappemonde selon les idées des Japonnois, large de deux pieds, et longue de 4 pieds et 3 pouces.

Plusieurs Cartes du Japon, qui ont 2 pieds et 3 pouces de large, et 6 pieds et demi de long.

Une Carte de l'Empire de la Chine, divisé en ses diverses Provinces, de 4 pieds en quarré.

Un Plan de Jedo, Capitale et Residence de l'Empereur séculier, longue de 4 pieds et demi, et large d'autant, mise en raccourci dans la planche 30.

Un Plan de Miaco, Residence de l'Empereur Ecclesiastique Héréditaire, longue de cinq pieds et demi, et large de quatre, mise en racourci dans la Planche 27.

Une Carte de la Ville de Nagasaki et des Païs circonvoisins, longue de 4 pieds, onze pouces, et large de 2 p. 2 p. raccourcie dans la Planche 19.

Plan de la Ville d'Osacca, long de 3 pieds, et large de deux pieds et huit pouces.

Une Carte particuliere de la Route de Nagasaki à Osacca. Dans un Rouleau de vingt pieds de long, et de onze pouces de large.

Une autre Carte de la Route d'Osacca à Jedo, de la même grandeur.

Les Vues de plusieurs temples fameux, Châteaux, et autres édifices des Japonnois, jusqu'au nombre de cinquante, dessinées par des Japonnois en couleurs à l'eau, toutes de la même sorte et grandeur que celles des Planches XVII, XVIII, XXXV, et XXXVI.

* * *

T. II. *Pag.* 33. *lin.* 14. *post* 1707. 12. add. Colon. Agrip. 1712. 12. Plenum opus divini Poematis. Paris. 1774. 12. et Basil. 1782. 8. c. fig.

Pag. 86. *lin.* 23. add. Sunt apud haeredes 59 tabulae aeneae Tomo *tertio*, Operis, sive *Continuationis Hesperidum Noricarum* Tomo secundo destinatarum a b. Auctore, absque ulla descriptione. En earundem designationem:

Tab. 1. Frontispicium Tomi *tertii. P. Decker inv. et delin. Hieron. Boelmann sculpsit.* Sequentes tabulae sculptae sunt a *Iosepho* et *Iohanne Daniele de Montalegre.*

2. Caffé. *Veduta delle Fontane del Sig. Giacomo Tazzi al Medola nel Bolognese.* Omnes reliquae tab. exhibent Prospectus in regione Bononiensi.

3. Cedro Judaico. — Il Giardino de' Sig. Forti in Bologna.

4. Limon Ponzino odoratissimo. *Il gran Monastero de Canonici Lateranensi in Villa a Montevaglio nel Bolognese.*

5. Aranzo della gran sorte con la foglia rotonda Arbore Platano rarissimo in questo stato Bolognese.

6. Aranzo con la foglia strettissima. — *Il famosissimo Fonte de Sig. Malvezzi in Villa nel Bolognese.*

7. A. Aranzo stellato da Neapoli. — *Casino del Sig.* Procur. *Landi Curiale fuori la Città di Bologna.*

8. B. Aranzo stellato da Napoli.

9. Limonzin Personzin con foglia crispa et fior doppio.

10. Ponzino rubicante. — *Palazzo de' Signori Sampieri à Casalechio nel Bolognese.*

11. Limon dolce con foglia variegata. — *Il Prospetto del Palazzo Bentivoglj nel Bologna.*

12. Limon dolce coronato. — *La Città di Bologna fuori della Porta St. Mamolo.*

13. Cetro con frutto in frutto. — *La Montagnola in Bologna per il giuoco del Ballone.*

14. Spadafora grossa con foglia rizza. — *Convento famosissimo de Padri Olivetani fuori Bologna.*

15. Limon dolce della gran Sorte con la foglia machiata. — *Delitia del Sig.* Benati, *nel comune del Arcovegio fuori Bologna.*

16. Pompelmoes con la foglia machiata. — *Collegio con l'Horto di delitia habitante da studiosi detti della Vita nel Bologna.*

17. Cedro dolce. — La *Città di Bologna.*

18. B.

19. Lumia di fior dopio incanellato.

20. Lima di Spagna tutto sugo. — *Palazzo de' Nobili Zaniboni nel Bolognese.*

21. Aranzo di fior frutto et foglia rubicante. — *La Chiesa della B. V. sopra'l monte fuor la porta di S. Sclamolo di Bologna.*

22. Palazzo del Sig. Abbate Cristiano a Cuspolano nel Bolognese.

23. Li-

23. Lima trasparente. — *Il Giardino in Villa dell' Ecce. Marescotti.*

24. Limoncello da Napoli. — *Fabrica posta nel Commune di Vedrana il Padrone il Sig. Angelo Bellona nel Bolognese.*

25. Lima agra. — *Delizzie di varie sorti di frutti del Sig. Senatore Biancheti Gamba longa nel Stato di Bologna.*

26. Limon Calabrese da Canea. — *Convento posto nell' amplissima veduta de' Canonici Laterani nel Bolognese.*

27. Spada fora con foglia stretta da Persico. — *Veduta del Sasso nel Bolognese con sopra una Chiesa.*

28. Ponzino regino tondo Occid. con sugo doppio. — *Palazzo del Nobile Boco nel Bolognese.*

29. Lima dolce con Foglia tonda rizza. — *Palazzo e Giardino del Nob. Sig. Silvio Marciglj nel Bolognese.*

30. Lima spinosa con foglia variegata. — *Gran scaduta del Palazzo del Sig. Senatore Caprara nel Bolognese.*

31. Cedrilia. — *Il Battiferro fuori la Città di Bologna, alla Riva del Canale.*

32. Limon del Capo di buona Speranza. — *Palazzo a forma di Castello de' Nobili Malveggio nel Bolognese.*

33. Lumia di fiori dopio incancellata. — *Veduta della terra Malalbergo nel Bolognese.*

34. Pomo d'Adamo fetifero Ferrarii. — *Terrazo di grande vaduta del Nobiliss. Senatore Aldrovandi nel Bolognese.*

35. Limon racemoso. — *Palazzo del Sig. Principe Ercolani nel Bologna.*

36. Cedrato Bisanzone. — *Palazzo del Sig. Co. Lodovico Bentivoglj nel Bolognese.*

37. Aranzo Bergamotto. — *Ritiro boscareccio in Villa nuova dell Ill. Consig. di Baviera nel Bolognese.*

38. Limon del Paradiso, *aus einem Stachel ausgewachsen.* — *Veduta della Fontana del Ill. Sig. Co. Pepoli nel comune di Rigosa in Bologna.*

39. Popino scarellato. — *Antichità di Palazzo de' Sig. Malvasia nel Castello di Panzano Bolognese.*

40. Cedrangolo Calabrese. — *Delicie del Sig. Marco Magnani nel Bolognese.*

41. Aran-

41. Aranzo nano di color Limonato. — *Seraglio di Animali nel Villaggio del Martignone de' Nobili Zambeccari nel Bolognese.*

42. Spada fora regina. — *Luogo di delicie copiosissime di frutti et fiori di Sig. Fabio fuori Bologna.*

43. Limon dolce da Cura savia. — *La Grotta di Mirabello Villaggio del Sig. Co. Ranuzzi nel Bolognese.*

44. Spada fora Regina. — *Giardino e Palazzo dell' antichissima Casa Bentivoglj nel Bolognese.*

45. Limon Palatino. — *Palazzo del Nobile Graeti nel Bolognese.*

46. Limon peretto di fior doppio et foglia stretta. — *Il grandioso Labirinto del Sig. Senator Caldarini nel Bolognese.*

47. Limoni cedrati da Zante multoforme. — *La Proteria del Giardino del Sig. Conte Fontana et il Ponte del Chiselli.*

48. — *Veduta del Giardino alla ringhiera del Sig. Co. Tardini nel Bolognese.*

49. Limon di frutto doppio. — *Veduta di Cassino et Terrazio di Nobili Zagoni nel Bolognese.*

50. Limonzin Calabrese frutto picoliss. — *Cortisella fuori Bologna dove corre il fiume che trasporta mercanzie e Passagieri.*

51. Aranzo nano dolce con foglia tonda. — *Retiro edificato da Nobili Malvegia a beneficio de Rev. Padri Scalzi fuori Bologna.*

52. Altri Limoni cedrati da Zante multiformi. — *Il Palazzo e Giardino del Sig. Senatore Melara nel Bolognese.*

53. Limon Peretto dolce. — *Il Palazzo del Sig. Senatore Calderini in Villa nel Bolognese.*

54. Pomo di Adamo regino. — *Palazzo di Casa Popoli fuori la Città di Bologna.*

Quinque Tabulae sequentes sunt in forma patente. 1. Zeta. 2. Aedificium splendidum. 3. Malum citrum. 4. Alia species mihi ignota. *Veduta del Ponte del fiume Lavino de' Sig. Co. Bianchini.* Joseph a Montalegre fe. 5. Alia species fructus citrini. *Iris. Tamaracca in Brasilia.*

Pag. 97. *lin.* 4. *Ioh. David Schwerin.* Singularia adfert de satione fabarum *Caffé* in litteris, quas habeo, ad D. *Ioh. Ge. Volcamerum* iun. datis *im Garten Horn vor Hamburg*, d: 18. Martii 1713: *Anlangend die Säung der Caffebohnen, so habe solche voriges Iahr hin und wieder im* Glas-

Glashause im Amsterdamer Garten, auf die Töpfe bey andern Gewächsen hervorkommen sehen, welche von den Caffebäumen abgefallen, auch noch hier und da welche, die abgefallen über der Erde lagen, aber alle ohne Schale, denn die Schale saſs noch an den Bäumen, daher mir däucht besser zu seyn, aus der Schale gemacht zu säen; denn weil 2 Bohnen zusammen, so möchte es eine Confusion sowohl im Aufgehen, als hernach im Verpflanzen, geben. Ich konnte zu der Zeit keine habhaft werden, auch noch nicht bis diese Stunde, wie sehr ich auch darnach strebe.

* * *

T. II. *Pag.* 202. *lin.* 3. add. *C. I. Trew* Apologia et Mantissa Observationis de Cedro Libani. Norimb. 1767. 4. c. fig.

Ibid. lin. 5. post *titulo* add. *Hortus nitidissimus omnium florum; seu* cet. Contextum germ. et lat. plagularum quinque priorum scripsit D. *Ge. Leon. Huth;* ego, suadente *Trewio,* continuavi et addidi Tomum secundum. Descripti sunt Flores XXIV.

Pag. 253. *lin. ult. Desiderares nomina Arabica.* add. quae habet *Petrus Forskäl* in Flora Aegyptiaco Arabica. Havniae 1775. 4. mai. c. tabula geographico-botanica.

Pag. 382. *lin.* 3. *a fine. Georg. Dionys. Ehret* *), amicus noster, ita de suis, quae edere parabat, *Otiis botanicis,* in litteris:

Parkstreet, 14. Dec. 1762.

— — *I am at present every evening, in writing descriptions of my Plants, I intent to publish, and hope to finish this winter a number not exceeding* 10 *or* 12 *Figures. Amongst these will be a new Genus of a plant cald* Walkeria, *after Doctor* Walker, *the Founder of a new erected Physick Garden at Cambridge. The Characters of this Plant are very singular. It has a Flower like an* Alkekengi, *with* 5 (*Filamenta*) *Filaments, which are hairy at their base, and adhere to the Tube of the Flower; the Style, which has a smal globular* Stigma, *is of equal lenght with the* Apices. *The Seeds, which are* 5 *in number, are situated in such a manner; and appear in the* Calyx *exactly, as if this plant belonged to that Class of Plants call'd the* Didynamia Gymnospermia, *but by further examination, in opening one of these* 5 *seeds horizontally, there appeard* 3 *smal ones in each. This is only a rough sketch of the Character of*

*) In quem versus poetriae Deshoulières quadrant:

L'art y surmonte la nature;
Et si mon jugement n'est vain,
Flore lui conduisoit la main,
Quand il faisoit une peinture.

of this Plant I send you at present, and if you please you may publish it in your weekly Papers either in the latin or German Tongue, for I know you will do it well. — — I am with the greatest regard, Dear Sir, your Affectionate G. D. Ehret.

Iterum in litteris d. 30. Apr. 1763:

Was meine Otia botanica *anbetrifft, so gebe ich zur Nachricht, daſs ich den ganzen Winter englische Beschreibungen ausarbeitete, die ich Willens bin zu publiciren. Einige von diesen meinen Beschreibungen wieſs ich dem Hrn. Dr.* Solander, *und andern Herren, um zu hören, was sie davon sagen, damit ich desto gewisser mit meiner Arbeit könne angehen. Alle diese wünschen mir, daſs mein Werk bald möchte herauskommen. Ich präsentirte eine Pflanze mit meiner Beschreibung vor 14 Tagen an die königl. Societät, und sie wurde da gewiesen und abgelesen.* —

Pag. 516. *lin. antepenult.* add. Germanice, Norimb. 1771. 8. c. fig.

Pag. 519. add. *Ioh. Lightfoot* († 1788) Floram Scoticam 1778, de qua sequentem notitiam anglicanam rarissimam mihi misit b. *Thomas Pennant*, quam Lectori exhibeo.

Some Account of the Author of this work.

Flora Scotica.

The Reverend *John Lightfoot* was born at *Newent*, in the Forest of *Dean*, in the county of *Glocester*, on the 9th of December 1735. His father, *Stephen Lightfoot*, was a reputable yeoman or gentleman-farmer, who died with a very amiable character, as appears by the following all-sufficient epitaph, placed on a small marble monument in the parish church of *Newent*.

In Memory of *Stephen Lightfoot*, of this Parish.
He was humane, compassionate, and liberal to the Poor,
And died regretted, Oct. 26th, 1769, aged 65.

His Son, the subject of this short account, was educated at *St. Crypt's* school, at *Glocester:* from whence he became an exhibitioner in *Pembroke College, Oxford;* where he continued his studies with much reputation.

He was first appointed Curate at *Colnbrook*, and afterwards at *Uxbridge;* which he retained to his dying day.

His first patron was the Honorable Mr. *Lane*, son to the late Lord *Bingley*. Lord Chancellor *Northington* presented him to the Living of *Shelden*, in *Hants*, which he resigned on taking the Rectory of *Gotham*, in the county of *Nottingham*. He had also *Sutton* in *Lownd*, in the same

same county; to both of which he was presented by his Grace the Duke of *Portland*. His ecclesiastical preferments amounted to above five hundred a year.

He was also domestic chaplain to his illustrious patroneſs the late Dachefs Dowager of *Portland*, and by her liberality enjoyed, during her Grace's life, an annuity of a hundred a year. During her Grace's summer residence at the neighboring seat *Bulstrode*, he did duty in the family twice a week, and at other times was of very considerable use to her Grace in arranging her magnificent collection of Natural History, particularly the shells, and the botanical part.

He was an excellent scholar in many branches of literature; but after the study of his profession, he addicted himself chiefly to that of botany and conchyliology. He excelled in both: but in the former I may say, that in *Great Britain* he was nearly unrivalled. I can only speak of my respected friend Mr. *William Hudson*, and conjoin him in the same sentence. He was equally versed in the knowlege of foreign as of *British* botany. He never hid his talents, or thought them impaired by the communication. No one ever possessed so liberal a turn, or took such great pains to enlighten those who were leſs conversant in those studies. I must rank myself among them who have been so often benefited with his friendly aid; and with a sigh lament the loſs of the cheerful humane friend, and the want of his assistance on a thousand occasions.

In 1772, I proposed to him a tour into *Scotland*, and a voyage to the *Hebrides*. He accepted my offer, and made me happy in his company, and himself agreeable to the several families who, during the excursion, honored me with their hospitality.

One object of my choice of Mr. *Lightfoot* was, that his botanical skill might be exerted in the search of the distant and almost unexplored part of *Great Britain* for its vegetable productions. This he performed in the most indefatigable and satisfactory manner. I thought his labors worthy of the public; encouraged him to fling them into systematic form; and at my own expence printed and ushered to the botanical world that great work, the *Flora Scotica*.

When I speak of that, I will not rest on my own judgment; I must rely on that of some of as able botanists as this kingdom at present affords. His descriptions are minute and accurate; his distinctions nice, and many of them new; his use of the several species more ample, and more applicable to the services of mankind, than have ever before been given in our language. There is not an author of credit whom he

C hath

hath not ransacked, and to their remarks added many which had fallen within the scope of his own observation.

This work appeared in 1778. No sooner did it come out, than Envy emptied her whole quiver: she employed every little archer to aim her envenomed darts; and unhappily with too much succefs. The book received its condemnation; but, as I foresaw that the poison must with time evaporate, I refused to waste *cedro digna locutus*, the labor of so able a writer on *thus et odores*, so only imprisoned them a few years in the darksome cell of a *London* warehouse, till they should be called out by the slow, but sure voice of all-correcting *Time:* but, alas! a more fatal call brought them forth,

Comperit invidiam suprema fine domari.

It is now discovered, that the uses of vegetables could not be fully elucidated without ransacking the labors of past authors; and that, if in those cases my friend did not compile, he must have invented.

It is now discovered, that it is not a work fit only for mere novices in botany; for it is certain that the subjects are so deeply investigated, as to be equally fit for the adept as for the young pupil.

The art of depretiation was next exerted against the plates: several were pointed out as copies from that magnificent and elaborate work, the *Flora Danica.* It is truly fact, that *not one was* taken form that splendid work; every one are originals, designed either by my servant *Moses Griffith*, or by an artist recommended by his candid friend Mr. *Curtis*, the ingenious author of a work that brings with it national honor, the *Flora Londinensis.* The instances of copying the works of others are only partial. There were two or three species of plants gathered when out of flower. To render them perfect, Mr. *Lightfoot* thought fit to have recourse to the *Flora Danica*, but without destroying the originality of the drawing. Several of the drawings also were pronounced to be bad. I can only subscribe to that censure in the instance of the *Ruppia Maritima.* I shall not scrutinize into the manner that figure got into the work; I will only say it appeared unknown to the worthy author, and gave him some vexation. As to the censure passed on several of the plates, I can readily defend their merit, even so far as to dare comparison with those of other works, and that by the opinions of some most eminent botanists. Mr. *Lightfoot's* fame was to be demolished; but, happily for him, on motives most humorously expressed in the lines of the immortal *Butler,*

By

By some fierce dead-doing man,
Compos'd of many ingredient valours,
Just like the manhood of ten taylors.
So a wild *Tartar*, when he spies
A man that's handsome, valiant, wise,
If he can kill thinks t'inherit
His wit, his beauty, and his spirit:
As if just so much he enjoy'd,
As in another is destroy'd.

Peace to all such!

I now hasten towards the conclusion of the brief history of my worthy friend. In November 1780, he married *Matilda*, only daughter of Mr. *William Burton Raynes*, of *Uxbridge*, who brought to him a very considerable fortune, and by whom he left two sons and three daughters.

On the 20th of February, in the present year, he went out in the morning to a shop in the town of *Uxbridge*, seemingly in good health: the people observed he faultered in his speech: he said he wished he was at home; to which he got with difficulty, and was conducted to his bed; in which he had not been fifteen minutes, before he was struck with a fit, and grew very cold: he continued a few hours speechless, and then expired. This fatal stroke deprived his wife of an affectionate husband, his infants of a fond and tender parent, his acquaintance of an agreeable and useful friend, and his flock of a pious and worthy pastor.

Downing, Nov. 13th 1788.

Thomas Pennant.

Pag. 617. add. *Iohannis* (*Sebastiani*) *Miller* (*Müller*) Norimbergensis, chalcographi, pictoris, et botanici (nati 1715 denati 1780) Londini, *Illustratio Systematis sexualis Linnaei;* An Illustration of the Sexual System of *Linnaeus*, by *John Miller*. Latine et Anglice. Londini, 1777. fol. reg. Plantae sunt 104. Ampla recensio divini huius operis legitur in den *Götting. gel. Anzeigen*, 1779. pag. 3—11. Ab a. 1770—1777 hasce tabulas 214, cum textu angl. et lat. *Gilberti Thompson* (ob. m. Febr. 1803 aet. 78) paginis 111. Vid. Diarii mei litterario-technici Tom. VI. pag. 274—279. et Tom. XI. pag. 15—22. Adseveravit a. 1774 Linnaeus *Iacobo Ionae Björnstählio* (Briefe, Tom. III. pag. 241) esse plantarum figuras optimas, quae hactenus in orbe adparuerint. Ipse Vir immortalis ad *Millerum* nostrum iam a. 1773 in litteris d. 8. Febr. Upsaliae datis: *Tabulas tuas stupendae pulchritudinis opus, miratus sum, nec vidi umquam pulchriores. Anatomiam partium fructificationis nullus mortalium tam vivide, tamque accurate exposuit.* Et d. 25. Iulii,

 1775:

1775: *Figurae sunt et pulchriores, et accuratiores quam ullae, quas vidit mundus, a condito orbe.* Prodiit in Germania altera editio: *Denuo edita, revisa ac translatione germanica locupletata per me* M. B. Borckhausen, *adiectis tabulis* 108, *ad originale Millerianum aeri incisis.* In fol. reg. *Francof. ad Moenum,* 1804.

Ipse auctor hanc Illustrationem systematis sexualis edidit auctiorem, cum tribus tabulis novis, ut sint 108. Textus auctior implet plagulas 18.

Prodiit quoque editio in 8. Londini cum textu anglicano, c. tabulis 105. et Francofurti ad Moenum 1789 curante D. *Friderico Guilelmo Weifs,* Ser. Landgr. Hass. a Consil. aul. et Archiatro, qui varia emendavit et additamenta indicesque adjecit. Tabulae aeneae coloribus fucatae totidem.

A. 1779 promisit novum Opus insigne in fol. ad quod paene 400 delineatas plantas paratas habuit. Primo Fasciculo destinavit *Millerus* sequentes plantas: 1) *Heliconiam Caffram;* 2) *Stewartiam Malacodendron;* 3) *Lagerströmiam indicam;* nec pericarpium, nec semina Linnaeo nota fuere; 4) *Fothergillia,* novum genus Americanum, *Sophora tetraptera.* 6) *Phormium tenax;* iungit coronarias cum ensatis et spathaceis.

Iohannes Fridericus, Filius sen. *Ioh. Milleri,* exhibuit Botanicis 36 tabulas plantarum atque animalium. Londini, 1780. seq.

Pag. 692. *col. a lin.* 14. add. Natus a. 1635. In pulchra effigie praemissa libro rarissimo: *Observationes aegritudinum fere incurabilium. Ulyssipone,* 1717 et 1740. fol. quem habeo, a M. Dossier 1716. Parisiis aeri incisa est in circuitu imaginis Semmedanae haec inscriptio lusitanica: *Ioaô. Curvo Semmedo Cavalleyro professo da Ordem de Christo, Familiar do S. Officio, et Medico da Caza Real. Natural de Monforte; nascido em o primeiro de Dezembro de mil seiscentos, et trinta, et cinco Deidade de oitenta et hum annos.*

Pag. 777. *col. b. lin.* 7. *a fine:* Neapolitanum in 4to. *add.* E bibliotheca Augustiniana S. Iohannis de Carbonara, ante a. 1730, iussu Caroli VI. Imp. cum Codicibus *Eusebii, Diodori Siculi, Polybii,* IV Evangelistarum, et multis aliis Vindobonam deportatum.

AD
BIBLIOTHECAM ANATOMICAM.

AD
BIBLIOTHECAM ANATOMICAM.

Ad Tom. I.

Pag. 4. §. V. Habui *Hieronymi Reusneri*, Reip. Nordlingensis Archiatri, Librum MS. e Bibliotheca Thomasiana emtum, *de pollinctura et sepultura cadaverum;* folior. 408. in 4. Dono dedi, ni fallor, Hallero.

Pag. 15. §. XVII. Sceletos Delphis dedicata aenea. *Pausan.* L. X. pag. 318.

Pag. 138. *post lin. ult.* add.

Opus sinicum naturalis Historiae,

三	Sân	*tres*
樂	lô	*Musicae*
齋		*Concentus* *), sive
重	tschung	*duplex*
訂	ki	*Collectio* (Recueil)
本	puèn	*Propietatis*
草	çaò	*herbarum*
綱	kang	*caput* et
目	mô	*oculus*

quod

*) i. e. Trium Auctorum opus.

quod in Bibliotheca Trewiana Altdorfii Noricorum est, copiose descripsi *) in Parte septima Diarii, *der Naturforscher* (Halae Sax. 1775. 8. mai.). Sunt triginta sex fasciculi, sive (*kjwên*) volumina, in forma octava maiore, sex involucris panni tenuioris caerulei comprehensa. Tabulae 305 figurarum plerumque sat nitidae sunt, suprapositis characteribus tam compositis, quam genericis (sive 214 clavibus, *Pu*), quos quidem ope Meditationum sinicarum *Fourmontii* facile legere poteram, sed maiorem difficultatem creabant compositi. Valde adcusavi *Deguignesium* ob neglectam Lexicorum Fourmontianorum editionem, quae ad hunc usque diem in Bibliotheca Parisina latent, nunc tandem proditura. Lexicon enim sinicum in Tomo II. Musei sinici *Theophili Sigefridi Bayeri* parum me iuvabat.

Opus istud sinicum naturalis Historiae **) A. 1775 mihi perlustranti in mentem venit periculum facere tentandi viam, qua Systema Naturae Ill. *Linnei* sinicis characteribus ipsis Sinis ob oculos poni possit. En *Tabulam Quadrupedium sinicorum, methodo Linneanae a me accommodatam.*

Est aliquid prodire tenus, si non datur ultra.

Misi amicissimo *Linneo* et Operis sinici descriptionem, et tabulam, ut diiudicet. Rescripsit Vir immortalis: *Specimen Tuum Regiae Societati Upsaliensi erit acceptissimum. Grates Tibi persolvo devotissimas, quod in hoc Opere meum nomen adlegare placeat. Upsaliae* 1776. *Mart.* 22.

Obtuli descriptionem latinam Regiae Societati Upsaliensi, et cum uberiore disquisitione germanica publici iuris feci in Diarii mei litterarii Tomo quarto, pag. 151 — 210 ***).

Tabula characterum Quadrupedium sinensium.

PRIMATES. 1. Tab. 305. Fig. 2. *Sin sin.* E provincia *Se tschuen.* Erravit *Erxlebenius,* qui in Systemate classis Mammalium pag. 7 et 8 istam speciem *Sin sin* pro eadem cum Simia satyro et Orang Outang habet.

2. Tab.

*) Repetii in utraque editione der Nürnbergischen Merkwürdigkeiten; et abunde in Memorabilibus Bibliothecarum publicarum Norimbergensium, et Universitatis Altdorf. P. III. pag. 192 — 225.

**) Exstat quoque Epitome huius operis, Puên çao mûng çwên, Eorum quae sunt in Puén çao instrumentum quasi piscatorium et sagena, quinque Voluminum, cum commentariis, auctore Tsching kiâ mô, qui vixit saeculo XVI. Fourmont pag. 489. Huc pertinet liber cuiusdam Missionarii e S. I. (Fourmont p. 448): Tschin tschée ling sing li tsching, Demonstratio per rationem, veri Dei naturam esse intellectualem. Partes naturae omnes in auxilium advocat auctor, Scheuchzerus aut Nieuwentyt Sinensis vocandus.

***) Versuch, die sinesischen Charactere zur Universalsprache zu gebrauchen.

2. Tab. 305. Fig. 1. Operis Sinensis. Simia Nemestrina *Linn.* Quod si illi nulla cauda esset, dicerem *le grand Gibbon* Buffonii, T. XIV, 92. Tab. 2. *The longarmed black Ape*, Pennanti Synops. of Quadrupeds, pag. 99. quae praegrandis species Simiarum reperitur in provincia *Mang si.*

3. Simia maimon. Tab. 304. Fig. 1.

4. Simiae species ignota, cauda abbreviata. Tab. 304. Fig. 2.

5. Simia Faunus. Tab. 304. Fig. 3.

6. Simia Pithecia. Fig. 4.

7. *Ghkeu gin*, (Canis caput) Canis volans ternatanus *Sebae* Mus. Tab. 57. pag. 91. Vespertilio pictus *Linn.* Sequuntur Operis huius Sinici auctores Plinium, (nescientes) qui vespertiliones avibus adnumerat. Tab. 281. Fig. 2.

8. Vespertilio caephalotes? Tab. 281. Fig. 3. *Pallas* Spicil. Zool. fasc. III. tab. 1. pag. 10. *The Molucca Bat*, Pennantii Synops. Quadrup. pag. 368. num. 285. Quodlibet genus ratione dentium (*yâ, nhyâ*) subdividitur.

BRVTA; absque incisoribus. Cum characteribus *yá*, dens, et *po*, non.
9. *Schi*, Elephas. Tab. 293. Fig. 3.

FERAE. Numeros 16 b. 17. 18. et 19. notat character *tschi*, animal pilosum, *catus*, *felis*, *tigris* cet. 10. Vitulus marinus. Tab. 300. Fig. 2.

11. *Ghheu*, canis magnus Sinensis familiaris. Tab. 289. Fig. 4. Alia specie, Tab. 291. Fig. 3. τοv *Ghheu*, sive Canis familiaris domestici, vescuntur Sinae.

12. Hyaena. Taxus porcinus *Kaempf.* Amoen. exot. p. 407. et 411. Tab. 297. Fig. 3.

13. a. Vulpes. Tab. 302. Fig. 3.

13. b. Vulpes nigra. Tab. 300. Fig. 1.

14. Canis lagopus, cauda recta, apice concolore. Tab. 298. Fig. 1.

15. Canis aureus. Tab. 299. Fig. 1. *The Jackal.* Pennant. Syn. of Quadrup. pag. 155.

16. a. *Hu*, Tigris. *Le Tigre royal* Brisson. Figura 4. Tabulae 293. leoni quidem similis est, sed cauda nigro annulata, maculaeque virgatae nigrae a dorso versus ventrem et circum femora figurae tigridem produnt. In Sina nulli leones sunt.

16. b. *Hoang tschi se pe.* Flavum animal (tigriforme) pilosum, variegatum, album. Tab. 93. Fig. 1. Supra scriptus character *Pao*, animal tigriforme. Forsan est species pantherae.

17. Le Guepard de *Buffon*. Tab. 297. Fig. 2.
18. *Pu-pi*, l'Once de *Buffon*. Tab. 297. Fig. 1.
19. Felis silvestris *Brisson*. Tab. 297. Fig. 4.
20. Mustela barbara *Linn*. Tab. 299. Fig. 2.

GLIRES. 21. Lepus. Tab. 299. Fig. 3. E murium genere:
22. *Tschée*. Mus terrestris. Tab. 301. Fig. 2. Est ipsa clavis.
23. *Hoang* s. *Hwang tschée*, mus flavus, est Mus amphibius *Linn*. Tab. 302. Fig. 1. Sinenses sciurum muribus adnumerant.
24. Mus musculus. Tab. 303. Fig. 1.
25. Sciurus palmarum. Tab. 301. Fig. 1.
26. *Song schu*. Tab. 302. Fig. 4. Species sciuri. *Boym* Flora Sinens. Viennae, 1656. fol. tab. 20.

PECORA. 27. Camelus bactrianus, tophis dorsi duobus. Tab. 290. ubi Fig. 3. duo ungues bene exprimuntur.
28. Moschus Grimmia. Tab. 296. Fig. 3.
29. *Lu pa*, cervus magnus. Tab. 296. Fig. 1.
30. Capreolus sinensis. Tab. 296. Fig. 1.
31. *Jâng*. Capra vulgaris. Tab. 289. Fig. 1.
32. *Hoang jâng*, capra flava. Tab. 289. Fig. 3.
33. *Schan tschi*. Tragelaphus *Bellonii*. Tab. 295. Fig. 3.
34. Antilope leucophaea? *Pallas*. Tab. 295. Fig. 1.

In genere caprarum dominatur character *jâng*, capra. Ut vero species Antiloparum designem, eligo characteres *cornu*, *niger*, *tortuosum*.

35. *Lu ki* cervus humilis. Tab. 296. Fig. 4.
36. *Njeu ta*. Bos magnus. Bos indicus *Linn*. Tab. 290. Fig. 2.
37. Vaccae pilosae species. Tab. 294. Fig. 4.
38. *Njeu cèw?* Vacca velox. Unicornis. Tab. 294. Fig. 2. Vid. *Der Naturforscher*, 7. Stück, pag. 43. et Memorabil. Biblioth. Nor. P. III. pag. 218. seq.

BELLVAE. 39. *Ma*. Equus. Tab. 290. Fig. 4.
40. Mulus sinensis. Tab. 290. Fig. 1.
41. *Schi*, Tab. 289. Fig. 2. Sus vulgaris. Discrepat a specie sequenti.
42. Sus chinensis Linn. Tab. 295. Fig. 2.

Schi est clavis generis suum, quae semper adiungitur characteribus combinatis, ut species distinguantur.

Si quid novisti rectius istis,
Candidus imperti; si non, his utere mecum.

HORAT.

Qua-

Quadrupedum Sinicorum Dispositio, methodo Linnaeanae accommodata. Auct. C. T. de Murr.

1 狒狒
2 猩猩
3 狨
4 果然
5 獮猴
6 猨
7 伏翼
8 鸓鼠
9 象
10 膃肭獸
11 狗
12 風貍
13a 鼬鼠
13b 水獺
14 獾
15 狼
16a 虎
16b 豹
17 靈貓
18 貍
19 貓
20 木狗
21 兎
22 鼠
23 黄鼠
24 鼷鼠
25 鼩鼠
26 鼦鼠
27 駝
28 麝
29 鹿
30 麞
31 羊
32 黄羊
33 山羊
34 麢羊
35 麂
36 牛
37 犛牛
38 犀
39 馬
40 驢
41 豕
42 豪豬

Pag. 164. *lin.* 7. *a fine* Vasari; add. Tom. III. edit. Florent. 1771. pag. 24.

Pag. 165. *lin.* 3. add. *Mémoires de la Faculté de Montpellier*, à Paris 1767. 4. pag. 32.

Ibid. med. lege: Bononiae 1476. 4. et iterum eodem anno Venetiis. Cum *Georgii Merulae* Refutatione obiectorum in librum de homine, Mediolani 1490. fol. et iterum ibid. 1499. fol.

Pag. 167. *lin.* 4. *a fine. Cellinus* — laudat. *add.* In Vita sua manu scripta, quam edidit Musicus *Caietanus Bernstatt;* in *Colonia* (Neapoli) 1730. 4. mai. pag. 32 et 33 ita depingitur *Berengarius: Capitò a Roma* (1523) *un grandissimo Cerusico, il quale si domandava Maestro Jacomo da Carpi; questo valentuomo infra gli altri sua medicamenti, prese certe disperate cure di mali francesi. Aveva questo valentuomo molta intelligenza di Disegno. Passando un giorno a caso dalla mia bottega, vide a sorta certi disegni, ch' io avevo innanzi, infra quegli erano parecchi bizzarri vasetti, che per mio piacere avevo disegnati: questi tali vasi erano molto diversi e varj da tutti quegli, che mai s' eran veduti insino a quella età. Volle il detto Maestro Jacomo ch' io gliene facessi d' argento, i quali io feci oltremodo volontieri, per essere secondo il mio capriccio. Contuttochè il detto valentuomo molto bene me gli pagasse, fu l'un cento maggiore l' onore che mi apportarono. — Io non gli ebbi si tosto forniti, che quest' uomo gli mostrò al Papa,* (Clemente VII.) *e l'altro dì dappoi s' andò con Dio. Era molto litterato, maravigliosamente poi parlava della Medicina. Il Papa volle, ch' egli restasse al suo servizio, e quest' uomo disse, che non voleva stare al servizio di persona del mondo, che chi aveva bisogno di lui, gli andasse dietro. Egli era persona molto astuta, e saviamente fece a andarsene di Roma, perchè non molti mesi appresso tutti quegli, ch'egli aveva medicato, si condussero tanto male, che certo stavan peggio che prima; sarebbe stato ammazzato, se fermato si fosse. Mostrò gli mia vasetti al Duca di Ferrara e a molti altri Signori, — e disse, ch' e' gli aveva avuti da un gran Signore in Roma, dicendo a quello, se egli voleva esser curato della sua infirmità, voleva quei due vasetti: e che quel tale Signore gli aveva detto, ch' egli erano antichi, e che di grazia gli chiedesse ogni altra cosa, la quale non gli parebbe grave a dargliene, purchè que' gliene lasciasse: di che aver fatto sembiante non voler medicarlo, che però gli ebbe.* Pag. 195 iterum de fraudulentia Berengarii loquitur ad a. 1540. Cellinus: *Questo è un boccaletto d'argento di tanto peso, il quale io lo feci nel tal tempo* (1523) *a quel ciurmadore di Maestro Jacopo, Cerusico da Carpi, il quale venne a Roma, e vi stette sei mesi, e con una sua unzione imbrattò di molte decine di signori e poveri gentiluomini, da' quali e' trasse molte migliaia di ducati, in quel tempo che gli feci questo vaso, e un altro*

altro diverso da questo, ed egli me lo pagò l'uno, e l'altro molto male; e ora sono a Roma tuttiquanti sventurati, ch' egli unse, stroppiati e malcondotti. Gabr. Falloppia de morbo gallico, cap. 76: Prima ratio empirica, qua sanatus est morbus in Italia, fuit ab argento vivo sumta. — Et feliciter quidem: unde multi divites facti sunt. Inter quos *Iacobus* ille *Carpensis*, cum solus calleret secretam hanc medicinam, ita opulentus redditus est solo isto quaestu, ut testatus fuerit numeratam pecuniam 40000 scudatorum, praeter argenteam materiam: quae omnia Duci Ferrariensi reliquit: omnis enim aqua ad mare currit. Hic ita erat infensus Hispanis, ut cum esset Bononiae, geminos ex iis laborantes morbo gallico ceperit, et vivos anatomicis administrationibus destinaverit; qua de re profligatus Ferrariae obiit (circa 1531).

Pag. 172. *lin.* 8. lege prima Antverpiae 1530. 4. Coloniae 1531. 8. quas editiones ipse habeo. Conspectum omnium editionum Operum H. C. Agrippae dedi in Tom. I. pag. 58—86. novi mei Diarii litterarii, Lips. 1798. 8.

Pag. 174. *lin.* 16. *Vesalio* et *Serveto;* add. Ita *Guinterus* in Institutionibus anatomicis, Basil. 1539. 4. in praefatione: *Caterum quod ad partes meas attinet, commentarium hunc ante annos aliquot editum, multis denique consectionibus administratis, et sedula partium inspectione, recognovi, auxi, et absolvi. Qua in re, non admodum sane facili, auxiliarios habui primum, Andream Vesalium. — — Post hunc* Michael Villanovanus *familiariter mihi in consectionibus adhibitus est, vir omni litterarum genere ornatissimus, in Galeni doctrina vix ulli secundus. Ipse* Servetus *in Syruporum universa ratione cet. Paris.* 1537. 8. *min. pag.* 68: Hunc locum (*Galeni*) ita castigandum censebat diligentissimus ille Galeni restitutor *Guinterus Andernacus,* cum Graece loquentem Galenum publice apud Parisios enarraret. In edit. Veneta 1545 haec verba leguntur fol. 61. b.

Pag. 179. *lin.* 1. *et* 2. deleantur.

Pag. 199. *lin.* 18. post 1550. fol. *add.* Lugd. 1551. 8.

Pag. 203. *lin.* 12. Menelas etc. pertinet ad Saec. XVII.

Pag. 204. *lin.* 9. Christianismi restitutione *add.* Explicui rem litterariam huius libri omnium rarissimi, qui *Calvini* infami astutia et crudelitate mortem miserrimam Auctori suo peperit, et quem a. 1790 adcuratissime iterum edidi, in Diarii mei litt. T. 12. p. 346—373.

Mich.

Mich. Servetus*) minorem circuitum sanguinis adcurate descripsit, pag. 169—172 quem locum hic ex ipso textu impresso adcuratius exhibeo, quam ab aliis factum est.

Pag. 169. *Ut vero totam animae et spiritus rationem habeas, lector, divinam hic philosophiam adiungam, quam facile intelliges, si in anatome fueris exercitatus. Dicitur in nobis ex trium superiorum elementorum substantia esse spiritus triplex, naturalis, vitalis et animalis. Tres spiritus vocat Aphrodisaeus. Vere non sunt tres, sed denuo spiritus distincti. Vitalis est spiritus, qui per anastomoses ab arteriis communicatur venis, in quibus dicitur naturalis. Primus ergo est sanguis, cuius sedes est in hepate, et corporis venis. Secundus est spiritus vitalis, cuius sedes est in corde, et corporis arteriis. Tertius est spiritus animalis, quasi lucis radius, cuius sedes est in cerebro, et corporis nervis. In his omnibus est unius spiritus et lucis Dei energia. Quod a corde communicetur hepati spiritus ille naturalis, docet hominis formatio ab utero. Nam arteria mittitur iuncta venae per ipsius foetus umbilicum, itidemque in nobis postea semper iunguntur arteria et vena. In cor est prius, quam in hepar a Deo inspirata Adae anima, et ab eo hepati communicata. Per inspirationem in os et nares est vere inducta anima: inspiratio autem ad cor tendit. Cor est primum vivens, fons caloris, in medio corpore. Ab hepate sumit liquorem vitae, quasi materiam et eum vice versa vivificat: sicut aquae liquor superioribus elementis materiam suppeditat, et ab eis iuncta luce ad vegetandum vivificatur. Ex hepatis sanguine est animae materia, per elaborationem mirabilem, quaam nunc audies. Hinc dicitur anima esse in sanguine, et anima ipsa est sanguis, sive sanguineus spiritus. Non dicitur anima principaliter esse in parietibus cordis, aut in corpore ipso cerebri, aut hepatis, sed in sanguine, ut docet ipse Deus. Gen.* 9. *Lev.* 17. *et Deutr.* 12.

Ad quam rem est prius intelligenda substantialis generatio ipsius vitalis spiritus, qui ex aere inspirato, et subtilissimo sanguine componitur, et nutritur. Vitalis spiritus in sinistro cordis ventriculo suam originem habet, iuvantibus maxime pulmonibus ad ipsius generationem. Est spiritus tenuis, caloris vi elaboratus, flavo colore, ignea potentia, ut sit quasi ex puriori sanguine lucidus vapor, substantiam in se continens aquae, aeris et ignis. Generatur ex facta in pulmonibus mixtione inspirati aeris cum elaborato subtili sanguine, quem dexter ventriculus cordis sinistro communicat. Fit autem communicatio haec non per parietem cordis medium, ut vulgo creditur, sed magno artificio a dextro cordis ventriculo,

longo

*) Inventor ex dodrante. Residua quarta pars Harveio est tribuenda. Guil. Hunter two Introductory Lectures etc. Lond. 1784. 4. mai. But providence, inquit, meant to reserve this honour to Harvey, and would not let men see what was before them, nor understand what they read.

longo per pulmones ducta, agitatur sanguis subtilis: a pulmonibus praeparatur, flavus efficitur: et a vena arteriosa in arteriam venosam transfunditur. Deinde in ipsa arteria venosa inspirato aeri miscetur, exspiratione a fuligine repurgatur. Atque ita tandem a sinistro cordis ventriculo totum mixtum per diastolen attrahitur, apta suppellex, ut fiat spiritus vitalis.

Quod ita per pulmones fiat communicatio et praeparatio, docet coniunctio varia, et communicatio venae arteriosae cum arteria venosa in pulmonibus. Confirmat hoc magnitudo insignis venae arteriosae, quae nec talis, nec tanta facta esset, nec tantam a corde ipso vim purissimi sanguinis in pulmones emitteret, ob solum eorum nutrimentum, nec cor pulmonibus hac ratione serviret: cum praesertim antea in embryone solerent pulmones ipsi aliunde nutriri, ob membranulas illas, seu valvulas cordis, usque ad horam nativitatis nondum apertas, ut docet Galenus. Ergo ad alium usum effunditur sanguis a corde in pulmones hora ipsa nativitatis et tam copiosus. Item a pulmonibus ad cor non simplex aer, sed mixtus sanguine mittitur per arteriam venosam: ergo in pulmonibus fit mixtio. Flavus ille color a pulmonibus datur sanguini spirituoso, non a corde. In sinistro cordis ventriculo non est locus capax tantae, et tam copiosae mixtionis, nec ad flavum elaboratio illa sufficiens. Demum paries ille medius, cum sit vasorum et facultatum expers, non est aptus ad communicationem et elaborationem illam, licet aliquid resudare possit. Eodem artificio, quo in hepate fit transfusio a vena porta ad venam cavam propter sanguinem, fit etiam in pulmone transfusio a vena arteriosa ad arteriam venosam propter spiritum. Si quis haec conferat cum iis, quae scribit Galenus lib. 6. et 7. de usu partium, veritatem penitus intelliget, ab ipso Galeno non animadversam.

Ille itaque spiritus vitalis a sinistro cordis ventriculo, in arterias totius corporis deinde transfunditur, ita ut qui tenuior est, superiora petat, ubi magis adhuc elaboratur, praecipue in plexu retiformi, sub basi cerebri sito, in quo ex vitali fieri incipit animalis, ad propriam rationalis animae sedem accedens. Iterum ille fortius mentis ignea vi tenuatur, elaboratur, et perficitur in tenuissimis vasis, seu capillaribus arteriis, quae in plexibus choroidibus sitae sunt, et ipsissimam mentem continent. Hi plexus intima omnia cerebri penetrant, et ipsos cerebri ventriculos interne succingunt, vasa illa secum complicata et contexta servantes, usque ad nervorum origines, ut in eos sentiendi et movendi facultas inducatur. Vasa illa miraculo magno tenuissime contexta, tametsi arteriae dicantur, sunt tamen fines arteriarum, tendentes ad originem nervorum, ministerio meningum. Est novum quoddam genus vasorum. Nam sicut in transfusione a venis in arterias, est in pulmone novum genus vasorum, ex vena et arteria: ita in transfusione ab arteriis in nervos, est novum quoddam genus

genus vasorum, ex arteriae tunica in meninge: cum praesertim meninges ipsae suas in nervis tunicas servent. Sensus nervorum non est in molli illa eorum materia, sicut in cerebro. Nervi omnes in membranarum filamenta desinunt, exquisitissimum sensum habentia, ad quae ob id semper spiritus mittitur. Ab illis itaque meningum seu choroidum vasculis, velut a fonte, lucidus animalis spiritus, veluti radius per nervos effunditur in oculos, et alia sensoria organa. Via eadem, vice versa, advenientes extrinsecus sensatarum rerum lucidae imagines, ad fontem eundem mittuntur, quasi per lucidum medium intro penetrantes.

Pergit *Servetus* pag. 173 de cerebro disserere, cui pag. 302 originem motus voluntarii tribuit, ubi varia adfert egregia:

Superest quaedam obiectio physica, quam contra Chrysippum prosequitur Galenus, in libris de placidis Hippocratis, et Platonis. Origo motus voluntarii videtur esse in cerebro, a quo procedunt nervi, et animales spiritus, in quibus est illa musculorum motrix, et spontanea facultas. Ibi etiam est mens et vis rationalis, ut multis ibi ostenditur: ergo non in corde. Respondeo, Externo ministerio et speculationi praeficitur cerebrum. Expectatur tamen semper cordis imperium et consensus: cuius voluntas, ut per cerebri ministerium post ratiocinationes intellectus suum velle concludit, ita per cerebri ministerium se foras exerit. Animales illi spiritus originem habent a vitalibus ex corde prodeuntibus, in quo est prima vitae, et animae origo. In maximis apprehensionibus, timoribus et doloribus, in corde maxime sentitur affectus, velut in principe loco. Ibi est animae et spiritus capacior locus, quam in cerebri vasculis. Illud verum est, quod cordis voluntas non ita imperat, ipsi intellectus rationi, quin ab ea etiam reprimatur.

Princeps una animae facultas est in cerebro, ratiocinatio intellectus, ad quam veluti difficilem, in sublimi specula sitam, magno ingenio sunt varia organa facta. Alia est in corde simplex facultas, deliberatio voluntatis. *Non potest cor velle, nisi obiectum ei intellectus ministret, quia voluntas non fertur in incognitum, sicut et de incognitis nulla est fides. Imperat cor intellectui, quia ad cordis imperium intellectus se operi accingit, et intellectus ratio voluntatem cordis refrenat. Intellectus ea, quae sunt, vel apparent vera, persequitur: voluntas vero ea, quae bona. Voluntas per intellectum et sensum in res ipsas eadem via extrorsum tendit, qua res illae per sensum et intellectum ad se introrsum venerunt. Qua ratione dicitur vis illa volendi, et in intellectu esse, et in libero ipso singulorum sensuum motu: cum praesertim sit anima una, volens, intelligens, et sentiens. Sensus proprie non est ipsa organi passio, sed passionis dignitio, quae est in anima: ob idque eius postea recordatur anima. Ad eiusdem modum velle et intelligere est proprie in anima, non in organis cordis et cerebri: sed est in eis coniunctus quidam motus: sunt*

prima

prima instrumenta, agentem ibi animam continentia, ob idque eis actio tribuitur. Sunt qui cordi solam tribuunt concupiscentiam malam et iracundiam. Sed illa est a serpente carni intruso, alliciente cor et voluntatem. — — Ex his omnibus, hoc in summa colligimus, a corde esse liberam voluntatem.

Superioribus *Serveti* verbis iungo haec, e scheda autographa *Kantiana*, quam habeo: *Cognitionem universam duo repraesentationum genera constituunt:* Intuitus *et* Conceptus. *Quidnam putas sensus praestare, quid intellectum? — Nunc in quo consistit* summa *perfectionis cognitionis humanae? — In consensu harum facultatum, ut nempe, quae mente* concipiuntur, *perducantur ad* intuitum, *et quae* sensibus *subiiciantur, intelligantur per* conceptus, *e. g. in* Charact. *virtutum et vitiorum.*

In aliis locis multa adfert physiologica, et physica *Servetus*, u. g. de generatione et procreatione, pag. 179. 251. 255. 257. et 587. Errat tamen, quando pag. 479 animalia ex putredine gigni statuit: *Ea est*, inquit, *locustarum, et reliquorum ex putredine genitorum animalium natura, ut calidum et humidum ament tempus et locum, putredinis suae fomitem. In apricis quibusdam, sepibus et foveis generantur, nocturno seu nubiloso tempore coacervantur, et orto postea sole volant.* Idem fere dicit pag. 251: *Comprobat hoc solaris radius, qui de terrae limo animalia viventia procreat.* Talia plura cum somniis suis dogmaticis miscuit *Servetus*, ut mathematica pag. 121. et physica in diversis locis.

Sic de lucis natura coloribusque egit pag. 121. 151. 154. 155. 159. 201. 202; de principiis rerum naturalium, pag. 161; de anima, pag. 260. 261; de naturali actione, pag. 587. et in epistola sua ad Calvinum, e carcere m. Sept. 1553 data, ap. *Moshem.* Neue Nachrichten cet. pag. 102: *Quod te principia rerum ignorare dixi, tuo commodo factum est. Si vis nunc intelligere: Hoc est principium maximum, quod tu ignoras: Omnis actio fit per contactum.*

Miratus sum legendo *Serveti* verba pag. 256 et 257, quae melius docent, *adsimilari hominem plantae*, quam libellus *Iuliani Offroy*, vulgo *de la Mettrie* l'homme plante, (merum ludibrium) 1748. 12. Ita autem *Servetus* in Dialogo secundo de Trinitate, pag. 256: Petrus. *Quibus partibus magis assimilatur homo plantae?* Michael. *Sunt qui stirpis caput aiunt deorsum, et subterraneas radices esse veluti capillos. Alii cor plantae vocant in medio stipite. At vero in plantis nec sunt cordis, nec cerebri facultates, nec motus, sed solius hepatis. Non sunt in eis arteriae, nec nervi, sed nutritoriae venae. Sola est in stirpibus hepatis facultas, attractrix, nutrix, et ad certam metam auctrix. Venis ergo hepatis assimilatur homo plantae. Radices arboris sunt venae portae,*

 ali-

alimentum trahentes. Quibus in unum coeuntibus sequitur truncus duplex venae cavae, deinde rami. Instar hepatis est crassum illud, quod ad radicem plantae vides, seu inter radicem et stipitem. Petrus. *Estne in hepate anima vegetativa, ut in plantis, qua vivit embryo?* Mich. *In lingua sancta non dicitur anima, nisi ubi est respiratio. Ideo in plantis non dicimus animam aliquam. — — Vita in plantis dicitur non vita animae, sed vita formalis illius caloris* *), *ut in lucerna dicimus ignem vivere, seu extinctum esse.* cet.

Valde dolendum est, *Servetum* sese somniis deliramentisve theologicis dedisse. Tantus medicus, tantus anatomicus, tam magnis conatibus scientiae rerum naturalium operam navaverat.

Pag. 214. *lin.* 1. docuit, *add.* Buonarrotae amicissimus.

Ibid. lin. 24. quam Servetus. *add.* En locus memoratu dignus e *Realdi Columbi* Cremonensis; de re anatomica, Libris XV. **) Francof. 1590. 8. Lib. VII. pag. 327. 328. 330. „Scribunt Anatomici in hoc (pace eorum dixerim) parum prudentes harum arteriarum usum esse, ut aerem alteratum ad pulmones ferant, qui flabelli instar ventulum cordi faciunt, idque refrigerant, non cerebrum, ut Aristoteli visum est: existimantes iidem eas tunc fumos nescio quos capinosos (ita enim ipsi vocant linguarum ignoratione) excipere a sinistro ventriculo profectos: quod commentum non dici posset, quam ipsis placeat: quippe qui certo existimant in corde ea fieri, quae in caminis assolent; quasi in corde viridia ligna existant, quae dum cremantur, fumum edant: atque hactenus de harum usu iuxta aliorum Anatomicorum sententiam. Ego vero oppositum prorsus sentio: hanc scilicet arteriam venalem factam esse, ut sanguinem cum aere a pulmonibus mixtum afferant ad sinistrum cordis ventriculum. Quod tam verum est, quam quod verissimum. — Duo vasorum constructa sunt, ut intro ad cor deferant, hoc autem evenit, dum cor dilatatur: duo vero alia, ut, dum cor constringitur, foras deferant. Idcirco quando dilatatur, sanguinem a cava vena in dextrum ventriculum suscipit, nec non ab arteria venosa sanguinem paratum, ut diximus, una cum aere in sinistrum: propterea membranae illae demittuntur ingressuique cedunt: nam dum cor coarctatur, hae clauduntur; ne quod suscepere, per easdem vias retrocedat, eodemque tempore membranae tum magnae arteriae, tum venae arteriosae recluduntur.

*) Femina quoque Hispana, Oliva Sabuga, docuit, hominem esse inversam arborem, succumque nervorum totum corpus alere; in Conocimiento de si mismo etc. Madrid 1588. 4. et sub tit. Nueva Filosofia del Hombre; en Barcelona 1622. 8. Madrid 1728. 4.

**) Dicati Paullo IV, P. M. qui sedit ab a. 1555. ad 1559. quo anno Venetiis typis mandati fuere.

tur, aditumque praebent spirituoso sanguini exeunti, qui per universum corpus funditur, sanguinique naturali ad pulmones delato: tres itaque semper habet, cum dilatatur, quas prius memoravimus, recluduntur, clauduntur reliquae: itaque comperies sanguinem, qui in dextrum ventriculum ingressus est, non posse in cavam venam retrocedere. Ex hac doctrina collige cor nullo pacto id membrum esse, in quo sanguis gignatur, quemadmodum sensit Aristoteles, cum a vena cava sanguis distribuatur: estque hoc admirabile, maximaque arte fabrefactum. Libr. XI. pag. 411. 412: Atque hos omnes pulmonis usus noverunt, qui ante me scripsere: praeter quos ego alium addo maximi momenti, de quo ne per transennam quidem meminere. Est autem praeparatio, et paene generatio vitalium spirituum, qui postmodum in corde magis perficiuntur. Aerem namque per nares, et os inspiratum suscipit: nam asperae arteriae vehiculo per universum pulmonem fertur, pulmo vero aerem illum una cum eo sanguine miscet, qui a dextro cordis ventriculo profectus per arterialem venam deducitur. Vena enim haec arterialis praeterquam quod sanguinem pro sui alimento defert, adeo ampla est, ut alius usus gratia deferre possit. Sanguis huiusmodi ob assiduum pulmonum motum agitatur, tenuis redditur, et una cum aere miscetur, qui et ipse in hac collisione, refractioneque praeparatur: ut simul mixti sanguis et aer, per arteriae venalis ramos suscipiantur: tandemque per ipsius truncum ad sinistrum cordis ventriculum deferantur: deferuntur vero, tam belle mixti, atque attenuati, ut cordi exiguus praeterea labor supersit: post quam exiguam elaborationem, quasi extrema imposita manu vitalibus hisce spiritibus, reliquum est, ut illos ope arteriae aortae per omnes corporis partes distribuat. Non vereor quin novus hic pulmonum usus, quem nemo Anatomicorum hactenus somniavit, incredulis, atque Aristotelicis paradoxon videri debeat, quos oro, rogoque, ut pulmonis magnitudinem contemplentur, quae absque vitali sanguine permanere non poterat: cum nulla sit tam minima corporis particula, quae illo destituatur. Quod si vitalis hic sanguis in pulmonibus non gignitur: a qua parte transmitti poterat, praeterquam ab aorta arteria? at ab aorta arteria ramus nullus, neque magnus, neque parvulus ad pulmones mittitur. Nam quo pacto per venam, aut per arteriam venalem deferri sanguis vitalis ad pulmonem potest, cum neutra pulset? haec igitur, candide lector, quam dixi, arterialis vena constructa fuit, ut sanguinem eo, quo diximus, pacto elaboratum intro afferret ad cor ipsum; non ut a corde eliciat et extra ferat. Ad haec, quae diximus, illa etiam accedit ratio, Medicos tunc e pulmonibus manantem sanguinem coniectare, atque adeo certo scire, longo rerum usu edoctos, non modo quod cum tussi eliciatur, sed etiam quia floridus est, tenuis, et pulcher, ut de sanguine arteriarum quoque dicere consueverunt. Tu vero, candide lector, doctorum hominum

studiose, veritatis autem studiosissime, experire, obsecro, in brutis animantibus, quae viva ut seces, moneo, atque hortor: experire, inquam, an id, quod dixi, cum re ipsa consentiat: nam in illis arteriam venalem illiusmodi sanguinis plenam invenies, non aere plenam, aut fumis, ut vocant, si Deo placet, capinosis, illi dumtaxat pulsus deest. Nam hic a corde proficiscitur: quemadmodum peroptime maximus Galenus probat eo libello, *An sanguis in arteriis contineatur, contra Erasistratum.*"

Pag. 218. *lin.* 3. add. GABRIEL FALOPPIA.

Pag. 219. *lin. penult.* et uteri tubas. add. *Rufus* iam *Ephesius*, illustris medicus sub initium Saeculi II. Tubas manifesto ex ove descripsit. Adponam ipsa verba viri e meo nitidissimo exemplo editionis *Guil. Clinch*, (Londini 1726. 4.) quod *Dan. Guil. Trilleri* fuit. Ita autem in libro I. *περι ονομασιας των του ανθρωπου μοριων*, pag. 40: Ἡροφιλῳ μεν γαρ ου δοκει το θηλυ κιρσοειδεις εχειν παραστατας· εν δε προβατου ὑστερᾳ ειδομεν εκ των διδυμων πεφυκοτα τα αγγεια κεκιρσωμενα ἑκατερωθεν· συνετετρητο δε ταυτα εις το κοιλωμα της ὑστερας, ὑφ' ὡν ὑπομυξον ὑγρον πιεζοντων απεκρινετο· και ην πολλη δοκησις σπερματικα ταυτα ειναι, και του γενους των κιρσοειδων· τουτο μεν δη οἱον εστι, αἱ ανατομαι διχα δειξουσιν. i. e. *Feminas varicosis assessoribus carere*, Herophilus *plane existimat: nos vero in ovis utero e testibus enata vascula, atque utrimque varicis instar revoluta conspeximus: haec autem in uteri cavum perforata subibant: e quibus mucosus quidam humor, si quis exprimeret, emanabat, magnaque erat spes, hos seminarios esse canales, et eorum generis, qui varicosi nuncupantur. Id autem ut se habeat, dissectiones seorsum declarabunt.*

Hunc Fallopium, Canonicum Mutinensem, primum Saeculi XVI anatomium dicit Cl. *Kurt Sprengel* (*Versuch einer Gesch. der Arzneikunde*) T. 3. pag. 516. Malefactores istis temporibus a Principibus Anatomicis tradebantur, teste *Fallopio* de tumoribus praeter natur. cap. 14. (Opp. Vol. I. Francof. 1600. fol. pag. 632.) Venet. 1563. 4. fol. 47. b. *Febris multum resistit veneno frigido, quod ego expertus sum Pisis in homine anatomizando. Nam Princeps iubet, ut nobis dent hominem, quem nostro modo interficimus, et illum anatomizamus, cui exhibui drachmas 2 opii: et paroxysmus (nam hic patiebatur quartanam) prohibuit opii actionem. Hic gloriabundus rogavit, ut bis adhuc exhiberemus: quodsi non moreretur, ut procuraremus pro eius salute apud Principem. Rursus illi exhibuimus extra paroxysmum drachmas 2 opii, et mortuus est.*

Pag. 231. *post lin.* 24. add. *Herrador y albeitar*, (de re veterinaria) *por* Francisco de la Reyna. En Burgos, 1564. 4. 1603. 4. En Alcala, 1623. et 1647. 4. Citatur a *Ios. Quer* in Flora espanola (Madrid, 1762. 4.

Tom.

Tom. I.) locus: *La sangre anda en torno, y en rueda, per todos los miembros.*

Pag. 234. *lin.* 11. *a fine: perniserat* add. medicus Norimbergensis a. 1569 — d. 5. Iul. 1576 in castris obiit.

Ibid. lin. 8. add. nunc eius duae sceleti humanae atque plurium animalium sunt in Theatro anatomico Norimbergensi.

Pag. 251. *lin.* 4. lege: *Salomo Alberti* proprie Naumburgensis, studiis operam navavit Vitembergae atque Lipsiae. Numquam vidit Italiam, postea Professor etc.

Pag. 265. *lin.* 20. add. Doctae Feminae Hispanae, *Olivae Sabuga de Nantes Barrera* circuitus sanguinis mentionem tribuit *Franc Solano de Luques,* (in Lapide lydio Apollinis, Madriti, 1731. fol. pag. 160.) in Olivae huius libro: *Dicta brevia circa naturam hominis;* s. *Vera philosophia de natura mixtorum hominis et mundi, antiquis occulta.* Madriti, 1587. 4.

Pag. 328. *lin.* 19. add. Lego iam a. 1605 Theses de lumbricis, a. 1608 Theses de Medicina, et a. 1613 cet.

Pag. 329. *lin. penult.* add. Autographum *Casp. Hofmanni* dono dedi Cl. *Grunero,* Prof. Ienensi, a. 1778, ut illud in publicam lucem proferat. Specimen edidi in Diarii litterarii Tomo quarto, pag. 80 seq. aliud publici iuris fecit *Grunerus* in Programmate 1776.

Pag. 331. *lin.* 20. emta; *add.* me curante 1773. uti Hallerus bene sciebat.

Insignis huius *Adparatus Galeniani* Casparis Hofmanni fata dixi in tomo IV mei Diarii litterarii 1777. pag. 70—85. Sunt Volumina et fasciculi XXXV. in fol. nunc Londini, apud D. *Iacobum Simms,* qui fuit inter haeredes D. *Antonii Askew,* amici nostri, cui omnem istum Adparatum m. Februario 1773 miseramus. Accepit *Askewius* m. Maio, ob mortem uxoris amatissimae mihique amicissimae, tam aeger redditus, ut cista paucos menses ante obitum (Hampsteadi prope Londinum d. 27. Febr. 1774) aperiretur. Quodsi convaluisset, ipse Londinum venissem adportaturus alium *C. Hofmanni* codicem, quem sua manu exaraverat, nimirum: *Analecta Correctionum Graeci Codicis* Galeni, *impressi Basileae an.* 1538. *Et respondent quidem folia et lineae citatae foliis et lineis dicti Codicis: verum tributi sunt libri in septem classes, ut vulgo in Iuntarum editionibus, et ultima Basileensi latina* (1562 *cum praefatione Conradi Gesneri*) *a Montano habemus. Inchoata Calendis Novembribus.* 1619. — — *nocuit differre paratis. Absoluta* 14. *Augusti* 1622. Casp. Hofmann, *Med. D. et PP. Altorfii Norimbergensium.*

Clas-

Classium haec est divisio: Το φυσιολογικον, seu Classis prima. Το ὑγιεινον, seu Classis II. Το αιτιολογικον, s. Class. III. Το σημειωτικον, s. Class. IV. Το φαρμακευτικον, s. Class. V. Οργανα εις την κλινικην, s. Class. VI. Το θεραπευτικον, s. Class. VII. Quibus accedunt το αφοριστικον, et τα νοθα.

Pag. 342. *lin.* 12. add. Scriptus iam est anno 1575 hic liber ineptus, cuius primam editionem anni 1619 habeo. Aliud exemplum *Hallero* a. 1778 dono dedi. In Libro IV. Cap. 32. pag. 78. et 79. circuitus sanguinis exponi creditur. Vid. mea diss. *Ueber den wahren Ursprung der Rosenkreuzer und Freymaurer*, pag. 49. Verba de humoribus in corpore humano: *Wasser ist des Menschen Balsam, und nehret ihn durch tägliche Abwechselung in seinem Circkel, dann der Mensch gehet, sitzet und wandelt in dem Wasser,* etc. Eodem modo in hocce libro ineptissime mentionem fieri dixisses insertionis vasorum lymphaticorum in venas rubras, iam ante *Mekelium* 1772, hisce verbis, pag. 79: *Dasselbig Wasser muſs in dem ganzen Leib die unsichtige, subtilste und allerkleineste Lufftgänge, Augenblicklich offen halten, und mit Hülff des Luffts die subtileste Speiſsgeister von der Theyung* (Verdauung) *hinein führen, und zu seiner Zeit wider durch tägliche Abwächſslung heraussser, und zu dem Auſsgang fördern.*

Pag. 347. *lin.* 26. Vindiciae — 1655. 4. pag. 194: *Caeterum Altdorfii Noricor. plurima secui animantia cum viva, tum suffocata; et in cane vivo non uno dissecto, idem immo praecipuum fere inveni experimentum, ex quo non multo post* (1628) *doctissimus Harveus, totam Medicorum scholam, motum et circulationem sanguinis docuit, ut Medici etiamnum superstites testabuntur. Ego tum Iuvenis Phaedriae Terentianae instar omnibus laetitiis incessi, statimque novum mihi visum inventum ad Praeceptorem meum Dn. Hofmannum detuli, certo mihi persuadens, vix alium sanguinis motum, nisi circularem esse posse, a quo tamen eius consuetum Pae responsi loco tuli, cum hoc dicterio:* visne fieri Circulator? — Puto, meram hoc fuisse Dieterici iactationem.

Pag. 365. *lin.* 7. *C. Hofmann; add.* Inviserat illum Altdorfii Noricorum, d. 18. Maii 1636 *Guil. Harveius* cum Arundelio Comite; postero die ita Hofmannus occaecatus praeoccupata sua opinione: *Spondeo tibi, si discussis nebulis,* veritatem *Hespero et Lucifero pulcriorem, ostenderis mihi, me cum Stesichoro, palinodiam publice canturum, et in partes has concessurum. Et ne ambages quaerere videar, sensum tuum puto esse talem,* sanguinem ex corde in arterias translatum *etc. Heic ego tecum primum rhetorice agam: I. Videris Naturam accusare stultitiae quae tantopere erravit, in opere paene primario, confectione et distributione alimenti! Quo semel admisso, quid non sequetur confusionis in aliis operibus, quae a sanguine dependent. II. Videris re ipsa damnare, quod verbo laudas, receptum ab omnibus elogium Naturae; neque deficere*

care illum in necessariis, neque vero abundare in superfluis. Respondet d. 20. Maii *Harveius* Norimbergae ad oratorias hasce *Hofmanni* criminationes, et pergit: *Si quae de* circuitu *affirmaram, oculis cernere volueris, illud spondeo, quod* Anatomicum *magis decet, quandocunque volueris et dabitur occasio, me praestiturum; sin illud autem nolueris, et neque per te ipsum investigare dissectionibus placuerit; noli, inquam, obsecro; aliorum industriam vilipendere, aut vitio vertere; aut homini probo, non prorsus inepto, nec deliranti,* in re toties per tot annos experta, *fidem derogare.*

Motum Cordis humani ut investigaret et perscrutaretur, Chirurgus quidam Paduanus Anno 1661 nimia ductus curiositate, interceptum militem quemdam, hominem innocentem, ope commilitonum suorum vinctum, nefario ausu vivum secuit. Cuius diri facinoris *Relazione d'un omicidio orrendo commesso d'un Cirusico Padovano* etc. italico scripta idiomate habetur, quae in vernaculam nostram versa Vratislaviae hoc titulo prodiit: *Relation, von einer schrecklichen* Mord-That, *die ein Barbirer in Padua begangen, zugleich in sich haltend Examen und Process.* Georgii Paschii tract. de novis inventis; edit. sec. Lips. 1700. 4. pag. 487. Rarissimam istam narrationem nec *italice*, nec *germanice* Cel. Viri et amici *Lazarus Spallanzani, Simon Assemani* et *Ioh. Ephraim Scheibel* neque ipsi viderunt, neque pro me invenire potuerunt.

Pag. 385. *lin.* 5. *a fine* lege: *principes du chiromance.*

Ibid. lin. penult. add. 1667. 12.

Pag. 387. *lin.* 21. add. Latinae *Renati Descartes* Epistolae, et ex gallicis translatae, Amstel. 1668. et 1683. 4. Partes III.

Pag. 392. *lin.* 12. Leonicena *add.* Weslingii prosectores pag. 486.

Pag. 396. *lin.* 16. vitam — recusam Hagae Comitum, 1651. 12.

Pag. 415. *lin.* 22. *iconem; add.* d. 7. Iulii, 1643 misit *Ioh. Ge. Wirsungus* epistolam cum icone (in fol. in aes incisa) novi inventi ductus pancreatis, quem illi iam a. 1642 in gallo indico monstraverat *Mauritius Hofmannus.* Haec epistola est in Bibliotheca Trewiana Altd. Nor. inter MSS. Num. 91. Vid. mea Memorabilia *Biblioth. publicarum Norimbergensium*, P. III. pag. 189. 190. *Mauritius Hofmannus* postea legavit 1698 florenos 50, ut anatomes professor ductum pancreaticum demonstrans acciperet unum florenum. Inde Ill. *Hallerus* pag. 416 emendandus, quando scripsit: *Publico etiam convivio quotannis audio hoc illustre inventum Altdorfii celebrari.* Magni Viri, *Morgagnus* et *Vallisnerius* iun. mihi Patavii a. 1760 eos invisenti adseverabant, verissima esse relata. Vallisnerius publice antea idem ita confirmavit: *Maurizio Offman-*

Offmanno in Padova mostrò prima del Virsungio il canal pancreatico. Vita del Cav. *Antonio Vallisneri.* Opere T. I. p. 49. Venez. 1733. fol.

Pag. 444. *lin.* 8. *ante fin.* add. Eiusd. *Cours de Médécine contenant toutes les choses qui composent l'homme et qui perfectionnent sa nature* — — — les expériences *du mouvément circulaire.* à Paris 1677. 4.

Pag. 459. *lin.* 11. *recusum* add. Roterodami 1661. 4. 27 paginarum.

Pag. 518. *lin.* 11 — 14. deleantur.

Pag. 592. *lin.* 15. add. Promisit Sal. Reisel *G. W. Wedelio* (de med. facul. Praef. ad Lect.) Sceleton perfectum, quod vel loqui posset.

Pag. 660. *lin.* 10 — 12. *a fine* deleantur.

Pag. 736. *lin.* 9. *a fine* add. *Theophili Alethaei* Epistola, qua ostenditur, Sbaragliam fuisse provocantem. Patavii 1719. 4. Tribuunt *Dominico Guilielmino.*

Pag. 737. *a. lin.* 21. Lipsiae 1495. *b. lin.* 2. add. Nunc est in Bibliotheca Univers. Goettingensis, inter libros Dom. *de Duve*, cui misi 1779.

Ad Tom. II.

Pag. 8. *lin.* 10. leg. *Angelus Fabbroni.*

Pag. 9. *lin.* 13. Huc pertinet *Duverney* a pag. 441.

Pag. 127. *lin.* 4. add. Edit. 2da edente Cl. Dom. *Hartenkiel.* Wirceb. 1784. 4. c. 8 fig.

Pag. 129. *lin.* 20. querelas; *add.* in litteris *Wachendorfii* ad *Hallerum* datis. Vid. Physiol. eiusd. edit. 2da. Tom. 8. 1778. 8. in praefat. pag. VII.

Pag. 203. *lin.* 12. add. Edit. quarta, Goettingae 1780. curante Cel. *Wrisbergio*, in 8. mai.

Pag. 212. *lin.* 10. add. *Germanice,* tomis 8. Berol. 1776. Huius operis quinquaginta annorum novam auctioremque editionem edidit Ill. Auctor sub tit. *De partium corporis humani praecipuarum fabrica et functionibus;* Bernae et Lausannae 1778. 8. Sed Libri tantummodo decem, 8 Tomis prodiere, quibus me donavit post obitum Parentis b. Emanuel von Haller. Tomus II. duas habet tabulas aeneas, pericardii aere turgidi a parte anteriori, et cordis obiter expressi, auricula dextra anterius aperta. Additiones separatim impressae sunt, Bernae. 4.

Pag. 287. *med.* add. *Antonii Cocchi* diss. de lente crystallina.

Pag.

Pag. 316. *lin.* 4. *a fine: vasis metallo repletis.* add. *Guill. Stukeley* (pag. 124) pulmo plumbeus huc pertinet.

Pag. 317. *lin.* 10. add. Collegit haec scripta *Lieberkühnii Iohannes Sheldon*, Londini 1782. in 4. mai.

Pag. 370. *lin.* 10. *a fine* add. Vid. Epistolae ad Hallerum *latinae*, T. III. pag. 271.

Pag. 387. add. Dissectiones P. *du Tertre* in Insulis Antiliis factae, quas in observationibus physiologicis *Arnaldi Eloy Gautier d'Agoti* me legere memini.

Pag. 397. Edidit Ill. Vir. *Natuurkundige Verhandelingen over den* Orang-Outang *en eenige andere Aapsorten, over den Rhinoceros met den dubbelen Horen en over het* Rendier. Amsterd. 1782. 4. mai. c. 9 Tab. aen. *Germanice* von *I. F. M. Herbell.* Düsseldorf 1791. 4. mai. De isto egregio libro iam d. 21. Novembris 1780 ex praedio Lancumano ad me Cel. Auctor. scripsit:

Linnaeus *simias paucas cognovit, atque confusionem tantam adhibuit, ut sane nullius pretii sint, quae de* Satyris *et* Bango *in suo Catalogo animalium inseruit.* Bangos *numquam vidit, etiam veterum Simias ab* Aristotele, *et* Galeno *exactissime descriptas plane non intellexit. Clar.* Pennanti *librum numquam obtinere potui; gaudebo si vestram interpretationem usurpare queo. Prostabit certo certius subito in librariis tum Amstelaedami, tum Hagae Comitum.*

Si quid de figuris iudicare queo, illae Sinensium nihil certi indicare queunt. De iis Simiis agam in meo tractatu, iam sub prelo sudante, quas ipse dissecui, et ideo accurate examinavi. Eorum partes eas tantum describam, quae vel Veteres inlustrare possunt, vel Anatomicis utiles esse queunt. Collimavi praeprimis Galeni *dare interpretationem. Addidi organa Loquelae, aliquot intestina, manus, pedisque ossicula; reliqua non tetigi.*

Europaeorum linguae variae mihi tantum temporis abstulerunt, ut Sinensium, Asiaticorumque sermones negligere debuerim. Obstat etiam nunc senectus.

Iam vero otiari mihi licet. Interea varia animalia cultro subiicio. Hodie occupatus sum sectione Bradypi manibus didactylis Linnaei. *Secui nuper speciem primam, miror Inl. Buffonii errores Daubentoniique. Supplementum iam dare possem; etiam sceletum; eum enim praeparabo.*

F Duo-

Duodecim tabulae super Elephanto iam aeri insculptae sunt; desiderantur adhucdum sedecim, antequam historiam anatomicam edere queo. Secui marem, ex Vivario Principis Arausionensis. Multa detexi, multa vera ab Aristotele *memoriae prodita reperi.* Galenum *vero circa cordis Eleph. ossiculum defendere non possum. Incredibile est, quam erroneae sint tabulae Perraltianae.*

Iam possideo integrum caput Zoolithi incogniti, ab Espero *descripti. Petrefacta multa adservo, illa in primis, quae ad hist. physicam Telluris nostrae explorandam apta sunt. Vale, Vir — — vive diu, felixque, atque Litteris Virisque doctis inservire perge! Commendo me Tibi et Tuis.*

In alia Epistola ita ad me: *Gratias ago sinceros pro munere, quo me honorasti. Perlegi satis curate animalium historiam. — Nihil magis placeret, quam nosse modum ad Te mittendi, quae edidi circa simias, Rhinocerotem, et Tarandum. Doleo sane, nam subito alium edere cogor librum, quo errores corrigam, quos satis multos non incuria commissos fuisse credo, sed quia tam difficile est, aliquid certi circa haec rara animalia determinare. Iam probe novi innumerabiles differentias inter Asiaticum et Africanum Rhinocerotem. Iam utriusque crania accepi, et nuper sceletum vituli etiam Londini, ubi tres menses posticos anni praeteriti transegi. Occasionem habui colligendi, quibus carebam, etiam non nisi nuperrime earum rerum, quae mihi necessariae erant ad finiendum opus de Elephanto.*

Quotidie scrupulosior fio; innumera vidi, delineavi, descripsi, et in scriniis meis posui, quae omnia brevi prodibunt; sed res novae intercedunt: sic acquisivi omnia illa pretiosa petrefacta ex monte sancti Petri Traiecti ad Mosam cl. Hoffmanni. Super ea coniecturas dedi nuperrime ad Societ. Regiam Angliae, et figuras permultas, quas ut verae sint, propria exaro manu. Dedi etiam historiam animalis incogniti penitus, Dugonis Buffon. Tom. XIII, quod pro specie Trichechi habuit, uti tuus Pennant, *et omnes, qui ex Buffonio sua hauserunt de hoc animali. Piscis caput est, plagiuri, qui ad Manatos pertinet, licet dentibus diversus. Ita Lacertae maximae sirenis Linnaei seu Ellisii anatomen Londini feci, et vidi, esse piscem verum, branchiostegum, ad muraenas pertinentem, sed spiraculis tribus, valvulis intermediis fimbriatis, quas frustra pulmones arbitrati sunt.*

Accepi multa ossa petrefacta incognitorum animalium ex Monte Martyrum (Monmartre) *Parisiensi, ex rupe Gibraltarensi, ex insula Lissa, ex Sibiria, America, cet. Multa notavi in Esperum, quem magni facio. Collectio mea iam ingens est, et quotidie crescit, quemadmodum aetas*

aetas mea, nec diu gaudere potero his privilegiis, quoniam iam sexagesimum quintum annum vivo. Hac periodo adeo adfectus sum, ut publici iuris edere velim quantocyus, quae partim elaborata sunt.

Iam Inl. Comes de Buffon *edet omnia mea observata circa cetaceos pisces; etiam Tabulas aeri incidi curat propriis expensis. Non tantum multos secui, sed nuper etiam cultro consecravi egregium Mysticeti foetum, quo innumera didici!*

Etiam circa Hernias iam multas tabulas incisas, et paratas habeo, sed multum temporis requirunt, quae probe finire velimus. Non enim subito occurrunt, quae necessaria sunt, non semper ad manus nostras perveniunt. Iam vero nihil magis super haec desidero.

Iam tabulae omnes paratae sunt, quae pertinent ad nationum ac aetatum varietates, ad demonstrandum pulchrum in antiquis imaginibus, etiam ad novam delineandi methodum explicandam. Haec iam perficio.

Circa ossium morbos multa quidem observata habeo, sed vereor ne tempus sufficiat. Verum hac mea aetate quid faciendum quaeso, quam litteris incumbere?

Collegi varia infinita ad mundum primordialem, antiquum demonstrandum. Certum est, multa animalium genera extincta esse, hominem non fuisse creatum, nisi postquam tellus omnes illas subierat catastrophes, et permutationes, ad ea producenda, quibus homo, perfectissimum animal, carere non posse videbatur! Humanum os numquam petrefactum inventum fuit; numquam, et non nisi rarissime avium os, forte nullibi nisi in monte Martyrum Parisiis, et is mons videtur ex ultimis esse ratione formationis: saltem non quidem videtur terrarius, sed posterior, ex gypso! Quum undequaque ad me mittant, tum harum rerum, tum ossium morbosorum hominum, tum animalium, innumerabilia, etiam exterorum ossa, ac sceletos, mirari non oportet quod saepe negligantur, ex temporis inopia, ac novorum studio, quae aliis debeam. Accedit reipublicae cura, in primis hoc infausto tempore, quo concivium meorum ardor, ad corrigendum reipubl. statum, eam perdit.

Iam ad Esperum *et Bareuthii ossa fossilia, quorum multa, immo integra crania possideo animalis incogniti pseudo-ursi, falso dicti, nam ursus non est. Describit* Esperus *Leonis maxillam superiorem, licet de genere dubites; sed cum leonum craniis contuli, et congruit perfectissime, tantum maior est, quemadmodum omnia animalia mundi veteris videntur fuisse. Multa ex eo didici; multa ex observ. Inlustrissimi* Goethe, *Consiliarii intimi D. Weimar. (qui mihi egregium opus dedit de ossibus*

 inter-

intermaxillaribus animalium) homini etiam illa tribuere nititur; sed frustra, si, quae innumeris humanis omnis aetatis et sexus variarum nationum craniis monstrare queo, auctoritatem habent. — Dabam ex Laucumano, ad diem 22. Iunii 1786.

Pag. 400. *lin.* 8. *lege* Practicus Altonauensis.

Pag. 401. *lin.* 3. add. *Unzers* erste Gründe der Physiologie. Leipz. 1771. 8. 2 Vol.

Pag. 430. *post lin.* 10. add. Opere anatomiche e cirusiche di *Ambrogio Bertrandi.* In Torino 1786—1788. 6 Tomi in 4. c. fig.

Ibid. lin. 8. *a fine* lege: *Iohann Daniel.*

Pag. 431. *lin.* 1. *lege:* Tabulae sunt 240.

Pag. 456. *lin.* 14. add. *Gallice,* Lond. 1750. 8. *Germanice,* Lips. 1751. 8. Auctor fuit *Hillius,* qui mihi a. 1757 exemplar Satirae dono dedit.

Pag. 478. *lin.* 4. omissa est Versio latina et germanica D. *Georgii Leonhardi Huth.* Operis Smelliani; Norimb. 1758. in fol. reg.

Pag. 485. *lin.* 7. add. *Eiusd.* Villays diss. *sur la sensibilité des Parties des Animaux,* in *Mémoires de Physique,* T. IV. pag. 580 seq.

Pag. 553. *lin. penult. add.* uti in figura ad vivum depicta; quam habui donoque dedi amicissimo *de Cobres.*

Pag. 575. *lin. ult.* Invenit etiam (*Cotunnus*) nervum naso palatinum *Scarpae.* pag. 696.

Pag. 619. *John Hunter. lin.* 18. *add.* Germanice, Lips. 1780. c. fig.

Pag. 627. *lin.* 8. *a fine lege:* Tafinger de anat. *Deleantur verba: Frid. Schott,* et oratio — Tubing. 1766. 4.

Pag. 633. *lin.* 11. *add.* Germanice, Norimb. 1780. 8. mai.

Pag. 646. *lin.* 12. *add. Raphael Bonaventura.*

Pag. 654. *lin.* 2. *add.* Germ. et Lat. vertente *C. T. de Murr,* cui auctor multas additiones suppeditavit, praeter eas, quas versor addidit.

Pag.

Pag. 682. *Guill. Desnoues.* Omisit, quod miror, *Hallerus* Schediasma eius, citatum a *C. A. de Bergen*, in Elementis Anatomiae experimentalis, (1758. 8.) pag. 82: *Anatomies artificielles, ou moyen court et facile d'apprendre l'anatomie sans le secours des cadavres; par le Sieur* Desnoues. *à Paris.* 1728. 16.

Pag. 685. *lin.* 20. *add.* Germanice, Berol. 1776. in 8.

Pag. 698. *lin. ult.* add. *Ioh. Nic. Weisser* de sanguinis in pulmonibus condensatione non defendenda. Halae 1772. 4.

Pag. 704. *lin.* 5. add. *John Coakley Lettsom* etc.

Ibid. lin. 10. History of the origin of Medecine. An Oration. Lond. 1778. 4. mai. c. tab. aen.

Pag. 707. *lin.* 14. *a fine* add. auctior, ibid. 1781. 8. mai. c. fig.

Pag. 708. *ante lin.* 3. *antepenult.* add. *Eiusd.* (*Vicqd'azyr*) Traité d'Anatomie et de Physiologie, avec des planches coloriées (6) réprésentant au naturel les organes de l'homme, et des animaux. T. I. 1786. fol. reg.

Pag. 709. *Du Verger* etc. *add.* Germanice, Lipsiae 1781. 8.

Pag. 728. add. *Mich. Rosa*, eques, Prof. ordin. Med. practicae Mutinensis, in *Lettera estemporanea sopra alcune curiosità fisiologiche,* 1782 statuit, in vivis hominibus et brutis arterias parum sanguinis continere, sed spiritu impletas esse duarum partium, quarum prima per pulmones ex aere sorbetur, s. vapor expansilis animalis, altera vero pars *materia* est *animalizzata*, s. subtilissima evaporatio sanguinis. Spiritus iste sanguinis est principium vitae et caloris, et prima causa secretionum et effectus naturae animalis. Hic vapor expansilis est non solum in animalibus et plantis, sed etiam in terra, aere et aqua, atque ex istis transit in corpora organisata, in animalibus per vehiculum sanguinis. *Scarpa* adstipulatur Rosae; *Moscati* autem, in tract. *Osservazioni ed esperienze sul sangue fluido è rapreso sopra l'azione delle arterie* etc. (Milano 1783.) *Landriani*, et *Carminati*, Professor Ticinensis, contradixere.

Pag. 737. *a. lin.* 8. *librum anatomicum Japonensem.* Dominus *Sunnan*, amicus Japonicus Cel. *Thunbergii*, in anatome, chirurgia, et in botanicis exercitatus, est medicus in urbe Iedo, de quo ad me Vir. Celeberrimus d. 6. Aprilis 1792: *Si litterae, lingua hollandica conscriptae, ad*

ad illum datur, in Nagasaki tradi debent interpretibus Iaponicis, ut ad illum perveniant. Vereor autem, quod sub infelici bello, Hollandi vix navem transmiserint hisce ultimis annis in Iaponiam.

Pag. 743. *b. lin.* 14. post *Cap de Vila,* add. Compluti, 1623. 4. ibid. 1647. 4.

Pag. 779. *a. lin.* 3. *a fine* legendum est *prodiens.*

AD

BIBLIOTHECAM CHIRVRGICAM.

AD
BIBLIOTHECAM CHIRVRGICAM.

Ad Tomum I.

Pag. 3. *lin.* 13. Kahirae D. Hockerus Stephano Schulzio adseveravit, in huius urbis Nosocomiis 16000 caecos nutriri. *Schulz* Reisen, T. IV. pag. 340. Id quod nuperi Galli victores verum esse dixerunt.

Pag. 64. *lin. ult.* lege: nemo ante *Dioscoridem* et *Aetium.*

Pag. 69. *lin.* 3. *Wolf.* add. Basileae 1566. 4. Viennae 1793. 8. mai. prodiit gr. et lat. curante *F. O. Dewezio.*

Pag. 106. *lin.* 10. add. Venetiis 1534. fol. ap. Aldum.

Pag. 123. *lin.* 8. *a fine* add. *Liber aggregatus* Serapionis, diversus est a libro: *Practica Medicinae,* dicto *Breviarium.* Prima editio est Mediolanensis: *Liber Serapionis aggregatus in medicinis simplicibus, translatio Simonis Ianuensis interprete Abraham Iudaeo Tortuosiensi de Arabico in latinum. Mediol. per Antonium Zarotum Parmensem,* 1473. fol. Venetiis 1479. fol. Ibid. 1497. foliis 211. tit. *Practica Io. Serapionis dicta breviarium. Liber Serapionis de simplici medicina, dicta circa instans Practica platearii.* Fol. 92. *Incipit liber Serapionis aggregatus in medicinis simplicibus* etc. Fol. 169. *Ioannis Platearii Salernitani medici excellentissimi practica brevis feliciter incipit.* Vid. *Placidi Braun* Notitia librorum Saec. XV in Bibliotheca SS. Vdalrici et Afrae, Aug. Vind. P. II. p. 299. Basileae 1499. prodiit idem liber, in fol.

Pag. 137. *lin.* 1. *Albucasis; add.* Saec. XI *Alzaharavi* dictus ab urbe *Alzahra,* prope Cordubam. Non obiit a. Heg. 339 (Christi 950); sed a. Hegirae 500 (C. 1101) teste *Ahmed ibn Iahia ibn Amira Aldhobi;* in epist. *Casiri* ad *Ioh. Channing,* amicum nostrum, qui edidit arab. et lat. e duobus codicibus Bodleianis, Opus chirurgicum, Oxonii 1778. 4. mai. paginarum 642. Est pars undecima maioris Operis *Attasrif,* s. *Collectionis,* sive in ordinem reductionis.

Pag. 148. *lin.* 18. add. Placentiae 1475. fol. ibid. 1476. fol. Venet. 1489. et 1490. fol.

Pag. 149. *med.* ante Venet. 1502. *add.* Venet. 1490. fol. Lipsiae 1495. 4.

Pag. 157. *lin.* 1. lege de *Crepatis.* Lin. 22: *venisque.* Lin. 28: *chirurgi.*

Pag. 159. *lin.* 9. lege: Earum antiquissima Venetiis 1490. et 1497. fol. deinde ibid. 1498. et 1499. fol.

Ibid. lin. 13. lege: Lugduni 1478. fol. et 1485. 4. *Italice,* Venet. 1493. fol.

Pag. 169. *lin.* 4. Graphei alias *Grassi* Ferrariae, sine anni mentione, qui est 1477. in 4.

Pag. 174. *lin. penult.* Basileae 1539. 4.

Pag. 181. *lin.* 5. *a fine:* Leidae 1651. 8. et 1715. 4.

Pag. 183. *lin.* 25. lege: natus patre *Guil. Bombasto von Hohenheim,* qui fuit filius naturalis Equitis Teutonici.

Pag. 272. §. 281. *Casp. Tagliacotius.* Habeo chirographum Viri, et aeri incisum dedi in Chirographis. Celebrium in tab. L. unacum manu *Adriani Spigelii.* Librum rariss. *de Curtorum Chirurgia per insitionem,* recenset bene *Ge. Serpilius,* im *Verzeichniss rarer Bücher,* 3 Stück, pag. 337—349. In altera editione, Francof. 1698. 8. icones minus bonae, et omissa sunt celebrium Medicorum Elogia.

Pag. 273. *lin.* 26—28. deleantur.

Pag. 274. add. *Institucion que su Majestad mando hacer al Dottor* Mercado, *su Medico de Camera i para el provechiamento y examen de los algebristas, y por el libro intitulado Arte de la algebra, tractado de la constitucion de los articulos y juncturas de los huessos de la luxacion o del consciesto de las ligaturas. En Madrid* 1598. 4.

Pag. 423. *lin.* 22—24. pertinent ad a. 1583.

Pag. 567. *lin.* 4. add. Venetiis 1740. 4. Lugd. Bat. 1742. 4. in calce tractatus de aure humana.

Ad

Ad Tom. II.

Pag. 6. *lin.* 1. *Fidelis*, i. e. *Cph. Iac. Trewii* nostri etc.

Ibid. lin. 4. Geisleri. Vid. *Journal des Sçavans*, Août 1718.

Ibid. lin. 24. add. *Suplemento por D. Francisco Xavier Cascaren. En Madrid* 1784. 4.

Pag. 18. *lin. ult. et penult.* deleantur.

Pag. 23. *lin. penult.* add. *Gallice*, Paris. 1724. 8. c. fig.

Pag. 46. *lin.* 7. *a fine* add. Tiguri 1720. 8.

Pag. 74. *lin.* 6. *nepos nostri; add.* Jean Palmier.

Ibid. lin. 7. *a fine* Ej. *réponse;* add. praemissa editioni *du nouveau Traité.*

Pag. 180. §. 629. *Iohannes Taylor.* Obiit Pragae 1769. Amicus noster. Novi eum Londini et Norimbergae. Varia mihi sua scripta donavit, ego iterum *Hallero.* Quibus adde: *Travels, Lond.* 1761. 3 Vol. in 8. mai. *Adventures, published by his Son.* (obiit Med. D. Londini 1787.) Ibid. 2 Vol. 8.

Pag. 223. *lin.* 5—7. *a fine* deleantur.

Pag. 241. *lin.* 3. add. *Germanice*, Norimb. 1759. 8. c. fig. Londini annis 1757 et 1761 atque 62 expertus sum Cl. Viri amicitiam.

Pag. 259. *lin.* 9. *a fine.* add. *Belgice*, Amst. 1768. 8.

Pag. 521. *med.* suum cultellum; *add. Mich. Ioh. Bapt. Wenzelii* (obiit Londini, d. 4. Oct. 1790) filius contradixit. Lacournère *Considerations sur l'Operation de la Cataracte*, Strasbourg 1803. 8. mai. p. 52: Wentzel *le fils, dans son traité de la cataracte, accuse* Richter *d'avoir acheté à Londres, chez un coutelier nommé Savigny, l'instrument de son pere, et d'en avoir publié à son retour, la description, comme s'il en eût été l'inventeur. Le célèbre chirurgien de Goettingue me paraît avoir répondu à cette imputation dans sa Bibliotheque de Chirurgie. Voy.*

 Bibl.

Bibl. du Nord, par J. Rougemont, t. 1. p. 2. *J'ai ouï dire que* Richter *avait modifié son instrument en prolongeant la pointe de la lame sous la forme d'une aiguille très-étroite; cette correction ne me paraît pas heureuse.*

Pag. 567. *lin.* 6. add. *Germanice*, Lips. 1780. 8. c. fig.

AD
BIBLIOTHECAM MEDICINAE PRACTICAE.

AD BIBLIOTHECAM MEDICINAE PRACTICAE.

Ad Tomum I.

In ultima epistola *) ad me d. 7. Sept. 1777 tertio ante obitum mense data ita *Hallerus* de Tomi I. *Bibliothecae* suae *medico-practicae* sinistro fato conqueritur: *Mir ist bey diesem Werke ein besonderes Unheil widerfahren. Neulich kam ich an meine Collectanea, da ich das neue Saeculum XVIII anfangen sollte. Und zu meinem grössten Kummer fand ich über tausend Zettel wichtiger Nachrichten von Büchern und Nachrichten, die alle bis zum XIII. Säc. gehen, und vermuthlich A. 1775 bey meiner schweren fast tödtlichen Krankheit abhanden gekommen, nunmehr aber wieder gefunden worden. Darunter sind zumal sehr viele Araber, und dann auch Arabisten. Alles dieses kann nun mit in einen Nachtrag kommen, und macht mir so viel Mühe, als wenn ich neu componirte. Deswegen mangeln hin und wieder Auflagen und Männer, die ich alle doch kannte, und benutzet hatte.*

Die eigne Handschrift des Fallopius ist mir etwas seltenes, ich bin dafür verbunden.

*Mit Vergnügen lese ich die Nachrichten, die Sie von Trew's vortreflicher Sammlung mittheilen. Möchte man doch auch nur ein Verzeichniſs **) des groſsen Schatzes haben! Seinen alten Catalogum, gröſstentheils von seiner Hand, hatte er mir in den 50ger Jahren geschenkt, den ich stark genützt habe; dennoch ist mein Vorrath höchst unvollständig, und ich habe zu spät angefangen, ihn herauszugeben. Denn es wäre noch möglich, vieles zu ergänzen, wenn ich mehr Jahre vor mir gesehen hätte: nun muſs ich eilen, auf daſs das Werk nicht gar bey meinem Tode zu Grunde gehe. Es ist auch in der Arbeit mir weitläuftiger worden, als ich je gehoft habe. —*

Pag. 25. *lin.* 6. lege: Persica *Megabyzum sanavit;* qui cum Amytin Artaxerxis Longimani filiam, viduam et valde antea adulteram (*Ctesias* in excerptis pers. cap. 28. 30. et 42.)

Pag.

*) Epitomen 28 antecedentium dedi in Diarii litterarii tomo VI. pag. 241—271.

**) Frustra iam ab a. 1774 adhortatus sum Altdorfinos, ut Catalogum Bibliothecae Trewianae publici faciant iuris!

Pag. 27. add. *Kühn* Diss. de Philosophis ante Hippocratem medicinam facientibus. Lips. 1781. 4.

Pag. 45. *lin.* 9. *quae Aristophanes de sacramento medico dixit;* add. in Θεσμαφοριαζουσαις, v. 272.

Pag. 73. *lin.* 11. add. L. περι παθων melius tribuuntur Hippocrati, Thessali filio.

Ibid. lin. ult. add. Edente *I. H. Iuglero,* Helmst. 1792. 8. mai. cum adnotationibus.

Pag. 104. *lin.* 8. add. Pittalus, medicus Atheniensis. *Aristoph.* Vesp. v. 1432. Acharn. v. 1032. et 1222.

Pag. 131. *lin.* 9. lege: *Timocharidem,* Gell. VI. c. 5. *Add. Theocr.* Idyll. XI. et XIII. ad Niciam Medicum, Milesium natione, condiscipulum Erasistrati.

Pag. 140. *lin.* 4. *a fine:* Asclepiades — lapsu scalarum exanimatus. Plin. L. VII. c. 37.

Pag. 164. *lin.* 16. add. *Eudemus,* medicus Liviae, sororis Germanici. Tac. L. III. c. 3. Annal.

Pag. 166. *lin.* 14. itineris *add.* in Britanniam.

Pag. 167. *lin.* 3. Rhodius. *add.* Textus Rhodianus recusus est curante D. *Ioh. Mich. Bernhold.* Argentor. 1786. 8.

Pag. 170. *lin.* 17. add. Cum Gesneri, Franzii, et Diamantis Coray animadversionibus, curante *Caietano de Ancora,* amico nostro. Neapoli 1794. 8. mai.

Pag. 187. *lin.* 5. Hermogenes, *lege* Charidemi filius. Vid. *Rémarques sur une Inscription grecque envoyée de Smyrne.* (Epitaphium *Hermogenis*). *Par Mr.* Kuster. *Mém. de Litterature,* T. VI. p. 454—464.

Pag. 207. *lin.* 6. *Soranus* alter; *add.* Q. Soranus de muliebri pudendo. Graece. Paris. apud Turneb. 1554. 8. cum Ruffo de Vesicae morbis.

Q. Soranus ad Antonium et Cleopatram, de Priapismo Cleopatrae Reginae. E biblioth. Goldasti edidit *Gasp. Scioppius,* in *Priapeiis,* Francof. 1506. (1606) in 12. pag. 157—176.

Ad pag. 271. Librorum GALENI Editiones *graecae,* singulae.

Cl. Galeni commentar. in Aphor. Hippocr. Paris. 1542. 8. Lugd. 1633. 12. 1668. 12.

— — commentar. in Hippocr. de aere, aquis et locis. Basil. 1529. 4. Paris. 1542. 4.

Cl. Ga-

Cl. Galeni commentar. in Hippocr. de natura Hom. Paris. 1534. 16. Lugd. 1549. 16. Paris. 1534. 1540. fol.
— — commentar. in Hippocr. de locis in homine. Paris. 1555. 4.
— — — — — de humoribus. Paris. 1555. 4.
— — — — — Epidem. L. II. Basil. 1560. 8.
— — — — — Epidem. L. I. II. Lugd. 1530. 12. Venet. 1538. 16.
Galenus των Ἱπποκρατους γλωσσων εξηγησις. op. H. Steph. Paris. 1564. 8.
— — si quis opt. medicus etc. Paris. 1547. 4.
— — de medicae artis constitutione. Paris. 1531. Basil. 1561. 1568. fol.
— — de alimentor. facultatibus. Leidae 1633. 12. Paris. 1557. 8. edente *Morello.*
— — de succor. bonitate. Paris. 1536. 8. 1546. 8.
— — de parvae pilae exercitio. Paris. 1563. 8.
— — de sanitate tuenda, Libri IV. Basil. 1549. 8. Francof. 1680. 4. cum *Casp. Hofmanni* commentar. curante *Sebast. Scheffero.*
— — de differ. et causs. morbor. Paris. 1550. 8. Ibid. 1527. 12.
— — de locis affectis. Paris. 1513. 4. 1527. 12.
— — de curandi rat. per sang. miss. Paris. 1530.
— — contra ea, quae a Iuliano etc. ed. *Henr. Steph.* 1564. 8.
— — de libris propriis. Lovanii 1556. 8.
— — de tumoribus, liber. Witebergae 1589. 8. gr. et lat. Graece, Paris. 1557. 8.
— — opuscula varia gr. cum vers. *Theod. Goulston.* Lond. 1640. 4.
— — Introductio s. Medicus. Paris. 1536. 8. Basil. 1537. 8.
— — Ars medicinalis. Paris. 1548. 4. Argentor. 1586. 8.
— — de elementis. Basil. 1538. 8.
— — de humoribus. Paris. 1556. 8. Argent. 1558. 8.
— — de ossibus. cura Hofm. 1630. fol. et Lugd. Bat. 1665. 12.
— — de administrat. anat. Basil. 1544. 4. Lugd. 1556. 8.
— — de usu partium. Basil. 1544. 4. edent. *Io. Caio.* Cum comment. *C. Hofmanni*, Francof. 1625. fol. Autographum donavi Dom. *Grunero.*
— — de facultatibus naturalibus. Antverp. 1547. 8.
— — de semine. Paris. 1533. 8.

Galenus de septimestri partu. Basil. 1557. 8. 1549. 8.

— — de pulsibus. Paris. 1529. 8. Colon. 1529. 8. Paris. 1543. fol. cum aliis.

— — προτρεπτικος επι τεχνας; edente *Koehlero*. Lips. 1778. 8. mai.

— — quomodo quis et dignoscat, et sanet proprios animi sui affectus; gr. et lat. curante *Ioh. Casselio*. Helmaest. 1592. 4.

Pag. 274. *lin.* 9. ingentem; *add.* 62000 Voluminum.

Pag. 275. *lin.* 15. add. *Papyriensis*. *Lin.* 20. add. Cum notis *I. C. G. Ackermanni*, M. D. Norimb. et Altdorfii 1788. 8. mai.

Pag. 291. *lin.* 7. *a fine*. Lips. 1735. 4. *add.* Recusi Mannhemii, 1781. 8.

Pag. 294. *lin.* 10. add. Lugduni 1526. 4.

Ibid. lin. 23. Bonon. 1516. add. sive Ευποριστων, seu facile parabilium opus.

Post lin. ult. add. *Mich. Frid. Lochneri* Schediasma de Phthiriasi cordis Plinii Valeriani.

Pag. 302. *lin.* 9. *post* 1534. add. in fol. et Basileae 1536. fol. *Aetii Amideni* Ανεκδοτον Libri IX. Caput 28. exhibens tenuioris intestini morbum, quem ileon et chordapsum dicunt; una cum veterum super hac aegrotatione sententiis. Progr. *Ioh. Ern. Hebenstreit*. Lips. 1757. 4.

Pag. 316. *lin.* 10. *a fine* lege *Theophanis Noni*. *Lin.* 8. *a fine* add. curante *Ioh. Steph. Bernard*, Amst. 1794. 8. mai. 463 pagg.

Pag. 324. *lin.* 24. lege: in B. Botan. I. *Lin.* 27. Venet. 1560. 8.

Pag. 376. *lin.* 11. lege: versionem. *Lin.* 12. add. edente *I. C. Ringebroig*, Goettingae 1781. 8. *Gallice*, Paris. 1767. 12.

Pag. 397. *lin.* 11. add. in calce Libri *Rasis* ad Almansorem, cum aliis, fol. 159.

Pag. 423. *lin.* 13. lege: *Puen çao*, et vide quae dixi ad *Biblioth. anatom.* T. I. pag. 138.

Pag. 425. *lin.* 12. *a fine* Cophon. Vixit Saec. XII. *Ibid. lin.* 10. add. Venetiis 1582. fol. *Lin.* 4. *a fine* add. 1534. 8. et antea Haganoae, 1532. 8.

Pag. 426. §. 159. Constantini Africani codex membranaceus Saec. XIII. in Bibliotheca Universitatis Altdorfinae descriptus est a Cel. *Nagelio*, Altd. Nor. 1764. 4.

Pag.

Pag. 449. *lin.* 12. *a fine:* Horologium seu Astrarium. Vid. *Saverio Bettinelli* Risorgimento d'Italia, T. II. pag. 394.

Pag. 475. *lin.* 13. lege 1533. fol. 1539. 4. et Basil. *Ibid. lin.* 7. *a fine* add. ap. *Boernerum* pag. 15. primum editum est hoc Elogium Veronae 1623. 4. Repetitum in *Burmanni* Thes. Antiquit. Italiae, T. IX. P. VIII. Lugd. Bat. 1728. fol. reg. pag. 3. Cap. VII. Sect. I.

Pag. 476. *lin.* 5. *a fine* lege: Vixit Norimbergae 1496. *add.* Carmen istud editum est primum a *Georgio Pictorio*, Basil. 1559. et 1571. 8.

Pag. 477. *lin.* 16. add. Anglis *Grandgor*, a. 1497. Vid. *Pennant's* Tour in Scotland, 2da. Edit. pag. 279.

Pag. 482. *lin.* 13. add. *Frid. Boerneri* diss. de Vita et meritis Martini Pollichii. Vitemb. 1751. 4.

Pag. 485. *lin.* 11. add. Vid. *Mazzuchelli* Scrittori d'Italia, Vol. I. P. I. pag. 350.

Pag. 521. *lin.* 6. *a fine* add. Augsburg 1483. 1484. et 1493. fol.

Pag. 529. *lin.* 5. lege: Antverp. 1530.

Ibid. lin. 9. contra pestem *add.* Est inter alia opuscula, quae adnexa sunt tractatui de praecellentia feminei sexus, 1532. 8.

Pag. 531. *post lin.* 21. add. 1532. *Lin. ult.* add. *Hieron. Oreus* edidit Apologiam adversus cuiusdam aspergines, Lugduni 1532. 8. Citatur in binis scriptis a me indicatis ad T. II. pag. 12.

Ad Tomum II.

Pag. 2. *lin.* 8. pro *Höchener* lege *Bombast von Hochenheim.* Varia nova de *Paracelso* dixi in *der Litterargeschichte des Theophrastus Paracelsus;* in Diarii litter. novi (Lips. 1799. 8.) tomo II. pag. 179—285, cum addito specimine chirographi Viri. Quae ad scientias pertinent, dicturus sum cum designatione Scriptorum in opere integro: *Geschichte des Theophrastus Paracelsus.*

Nimius contemtor popularis sui Paracelsi fuit Hallerus, cuius tamen merita sat clamant. Remedia magnetica Paracelso tribuuntur, quae iam Saeculo V. *Aetius Amidenus*, et *Marcellus* in spasmis et cephalalgia adhibuerunt. Conf. Cl. *Beckmanni*, Amici nostri, *Geschichte der Erfindungen*, T. 3. pag. 448.

Primus semioticam luis venereae indicavit eiusque influxionem in alios morbos heterogeneos, v. c. icterum, hydropem, peripneumoniam, pleuritidem; magna sane idea, quam miratur *Henslerus* (*Geschichte der*

Lust-

Lustseuche, Vol. I. p. 122. 123). Magno conatu praeiudicatas sui temporis opiniones, unguentarios miserrimamque medendi methodum debellare conatus in Libro primo de Imposturis; et sic porro. *Zwingerus* (Exam. chym. princ. c. 3.) ita de eo iudicat: *Paracelso experientiae nomine multum tribuo, quandoquidem multa praeclara medicamenta in nescio quibus Cyclopum antris delitescentia, si non a se inventa, saltem exculta in lucem protulerit.*

Pag. 3. *lin.* 5. *add.* et Basil. 1589. 4. 11 Vol. edente *Ioh. Hüsero.* Optima editio est latina, Genevensis 1658. fol. 3 Vol.

Pag. 9. *lin.* 19. 1554. 4. Est epitome e libro Theophrasti.

Ibid. lin. 20. De vita longa. Basil. 1562. 8.

Pag. 10. *lin.* 10. Bodenstein. Argentor. 1564. fol.

Pag. 11. *lin.* 29. pro *auctoris* lege *editoris.*

Pag. 12. §. 249. Hieron. Montuus. Distinguendus est ab *Hieronymo Oreo*, in libro, infra p. 34. dicto, I. Mesue *aloen* etc. Guil. Puteani, Lugd. 1537. 8. p. 89. et antea in *Sebastiani Montui* Annotatiunculis etc. Lugduni 1533 editis in 8. min. fol. XI. seq.

Hieronymus Oreus edidit Apologiam adversus cuiusdam aspergines, Lugduni 1532. 8.

Pag. 26. *lin.* 6. 1540. 8, *adde* editionem 1546. in 16. quam habeo.

Pag. 34. *lin.* 20. *Michaelis Villanovanii* (*Serveti*) in *Leonardum Fuchsium* *) Apologia pro *Symphoriano Campegio.* Lugduni 1536. 8. *

Adiuncta Stella significat possedisse **) Hallerum istum exiguum *Mich. Serveti* libellum, Parisiis datum et Lugduni impressum, ipsa *Christianismi Restitutione* rariorem ***). Sed mihi litteras petitorias ad eum paranti a. 1777 m. Decembri mors magni Viri nunciatur. Litteras postea

*) Medicum Tubingensem. Obiit a. 1566.

**) Ita in Praefat. ad Tom. I. Biblioth. Medicinae practicae, pag. VIII: Quos libros ipse possideo, porro asterisco distinxi, cui signo lector plenam fidem dare poterit.

***) Ita Servetus coram iudicibus Viennensibus, ap. Artigny Nouv. Mém. d'Histoire, T. II. p. 103: Interrogé s'il a fait imprimer quelques livres: dit que il fit imprimer à Paris ung Livre intitullé, Syruporum Universa ratio ad Galeni censuram; et aussi ung aultre petit Livre intitullé, Apologetica disceptatio pro Astrologia; et ung aultre intitullé, In Leonartium Fussinum Apologia pro Symphoriano Campegio; et les Annotations de la Geographie de Ptolemée, (Lugduni, altera edit. prodiit Viennae 1542) etc. Scriba Iudicii Fuchsio substituit Fussinum, e male intellecta pronunciatione Hispani.

postea dedi ad viros clarissimos *Gianellam*, (e S. I.) *Hallerum*, filium sen. Nostri, *Spallanzanum* et *Longum;* sed frustra. Nullibi haec *Apologia* inter libros Hallerianos reperiri potuit hactenus, qui nunc ab 1786 Bibliothecae Universitatis Ticinensis inlati sunt. Habeto, lector, ipsas hic epistolas, ad me datas:

Accepi tuas litteras, de quibus me iam praemonuerat nobis amicissimus Mozzi. *Me tum fama, quae de Te percrebuit, tum amicitia ita movent, ut nihil intentatum esse putem, quod observantiam in te meam tentari queat. Biennium est, ex quo ab Universitate Ticinensi Mediolanum ad instituendos publice Geometras atque Agrimensores omnis generis sum translatus, atque hinc opportunior factus sum ad* Serveti *librum investigandum, cum* Halleri *Bibliotheca non Ticini*), sed Mediolani prostet. Verum hac super re accipe, quae ab ipsomet* Carlino *Bibliothecario didici.*

Michaelis Serveti *liber, cui titulus:* Apologia in Fuchsium pro Symphoriano Campegio, *non prostat in Bibliotheca Halleriana. Ex quo enim huiusmodi Bibliotheca Mediolanum deportata est, cum catalogum exactissimam conficerem, propthereaque volumina omnia prae manibus habuerim, et folia omnia pervolverim, ne inobservatum quid esset, numquam factum est, ut huiusmodi liber occurrerit. Recte autem coniicere me posse, librum* Serveti *in Halleriana Bibliotheca numquam prostitisse, illud in caussa est, quod, quamquam* Hallerus *eius meminerit in Bibliotheca Medico-Practica; non tamen addit*, penes se librum esse, ut legere est de eius libris in Hallerianis operibus. Praeterea dum pervolvo catalogum ab ipsomet Hallero sua manu exaratum, in quo iudicium librorum omnium, qui ad eum pervenirent quemque propterea *indicem* inscribit *iudiciorum*, nullum aliud Serveti opus descriptum reperio, praeter illud, cui titulus *Syruporum ratio.* Hinc inferendum, aut numquam apud Hallerum fuisse quaesitum opusculum, aut Hallerum vel Haeredes illud dono dedisse, vel vendidisse.

Restat igitur, ut quaeram Serveti *Apologiam* in Bibliotheca Ambrosiana, quae celebris est Mediolani **). Si librum repererо, transscribendum curabo, ut iubes, sed prius te praemonebo Interea vale, meque ama tui observantissimum. Si quid aliud est, quod a me velis, iube.

Mediolani 24. Iulii 1784.

Tibi addictissimus

Francesco Gianella,

Professore di Matematica per gl'Ingegneri.

Litte-

*) Postea iussi Iosephi II. Imp. Ticinum translata, estque Academiae ornatui.

**) Ignoravit bonus vir insignem libelli raritatem rarioris ipsa Christianismi Restitutione.

Litteras igitur dedi ad *Hallerum* amicissimum, magni Patris filium, qui ita respondit:

Nyon, den 19. April 1785.

Ew. — kann ich leider keine nähere Auskunft wegen des Serveti Apologia in Fuchsium *geben. Alles, was mein sel. Vater in seiner Bibliothek an Büchern und MSS. hatte, ist getreulich nach Mayland geliefert worden, mit der einzigen Ausnahme der Göttingischen gelehrten Anzeigen, und seines Briefwechsels. Ob mein sel. Vater diese Schrift besessen habe, ist mir ganz unbekannt. — Ich habe die Ehre,* etc.

von Haller,
Landvogt zu Nyon.

Postea rogavi, Cel. *Spallanzani*, ut mihi Oedipus sit. Rescripsit quae sequuntur:

Ben volentieri seconderei le graziose istanze di V. S. Ill. se ciò non mi fosse conteso dalla mia residenza in Pavia. Ella saprà che la Biblioteca Halleriana ritrovasi in Milano, e soltanto qualche libro duplicato è venuto alla nostra Biblioteca di Pavia. Conviene dunque ch' Ella si rivolga a qualcheduno in Milano, che possa servirla a norma de suoi desiderj, avvertendola intanto che il Bibliotecario di Brera in Milano è il Sig. Marchese Longhi.

Questo è ciò che posso dirle in risposto al pregiato suo Foglio, dichiarandomi intanto con pienezza di stima, e rispetto

Di V. S. Ill.

Pavia 16. Maggio 1790.

Umilliss. Obbed. Servitore
Lazzero Spallanzani.

Ecce *Longi* responsorias:

De Milan ce 7. de Juin 1790.

Monsieur,

Aussitôt que j'ai reçu l'obligeante Lettre du 29. Mai que vous m'avez fait l'honneur de m'écrire, j'ai ordonné qu' on fit toutes les recherches du livre marqué Michaelis Villanouani in Leonardum Fuchsium Apologia pro Symphoriano Campegio, Parisiis 1536. 8. et qui en effet est rangé par Feu Mr. Haller *entre les livres qu'il possedoit. Mais quoique sa Bibliotheque ait passée ici et soit décrite dans des Catalogues particuliers, on n'y a pas trouvé le livre en question qui n' existe pas dans cette Bibliotheque de Brera où pourtant se trouvent les autres ouvrages de Servet, et qui se trouvoient dans la Bibliotheque de Haller. On me dit qu'en Hon-*

Hongrie, vraisemblablement à Bude on a il y a quelques années imprimé tous les ouvrages de Servet; quelqu'un croit que c'est en Transylvanie. Je vais écrire pour me les procurer, et j'ose vous proposer de vous y adresser aussi *).

Je suis bien faché de n' avoir pas le bonheur d'executer l'ordre que vous avez bien voulu me donner. Jai l'honneur d'être etc.

Monsieur,

Votre très-humble et très-obéissant Serviteur,

Longo.

Nullibi reperi Fuchsii (alias satis contentiosi) responsionem ad hoc Villanovani scriptum. Legi frustra duo sequentia opuscula, quorum prius eodem anno, quo Syruporum ratio, prodiit: *Ioannis Mesue Medici praestantissimi, Aloën aperire ora venarum, aliaque similia non pauca dicenda, adversum Ioannem Manardum, et Leonardum Fuchsium, aliosque Neotericos multos medicos defensio, ad Simplicium medicamentorum facultates noscendas non parum utilis*, Guilhelmo Puteano *Blangiaco medico, civeque Gratianopolitano autore.* Lugduni, apud Germanum Rose. M.D.XXXVII. 8. 107 paginarum; Lugduni excudebat Ioannes Barbous. M.D.XXXVII.

Refutavit istud Scriptum Fuchsius a. 1540 sub hocce titulo: Leon. Fuchsii *Apologiae tres, quarum prima adversus* Guil. Puteanum *docet, aloën aperire ora venarum, secunda adversus* Sebast. Montuum, *non nulla paradoxorum capita defendit. Tertia adversus* Ieremiam Thriverium, *in internis inflammationibus, pleuritide praesertim, e directo partis affectae sanguinem mittendum esse, item explicationem aliquot paradoxorum continet.* Basil. 1540. 4.

Alterum opusculum Fuchsius contra Ruffum edidit 1544 **).

Apologia Leonharti Fuchsii medici, qua refellit malitiosas Gualtheri Ryffi veteratoris pessimi reprehensiones etc. Basileae, apud Mich. Isingrinium, M.D.XLIIII. 8. 3¾ plag.

*) Rem lepidam! Bonus Longus confundit rumorem de exemplo Christianismi Restitutionis, quod possedit Daniél Márkos Szent-Iványi, Transyluano-Hungarus, Londini 1665, qui dono dedit Communitati Unitariorum Claudiopolitanae, e cuius Bibliotheca donavit Stephanus Agh, Superintendens horum Unitariorum, Ill. Samueli S. R. I. Comiti Teleki de Szék, S. C. Mai. tunc Consiliario Actuali Intimo cet. a quo a. 1786 Iosepho II. liber oblatus, et Palatinae Bibliothecae Vindobonensi illatus fuit. Praestat nitore exemplari Parisino. Meis curis liber iterum a. 1790 adparuit, veluti redivivo funere Phoenix.

**) In isthac Biblioth. med. pract. T. I. p. 524. annus 1536 falsus est.

In Praefatione *Syruporum universae rationis* (edit. 1537. 8. min. fol. 2.b.) ad Lectores ita Servetus: *Illud obiter monendus est lector, me non esse illum, quem corrupta quadam in Fuchsium apologia depingit Campegius* *), *studiosum Arabum sectatorem; et digestivorum syruporum Campegianum defensorem: cum ego Arabas ipsos cum Campegio negligendos, syrupos vero nec esse improbandos, nec barbaro more admittendos. potius crediderim.*

Ad Tomum II.

Pag. 34. *lin.* 23. add. *Eiusd.* Apologetica disceptatio pro Astrologia, Parisiis 1538. 8. Contra Collegium Medicorum Parisiensium. Incipit verbo: Interpellavit. *Iac. Georgius de Chauffepié* male hanc Apologiam contra Medicos Parisinos ab *Apologetica disceptatione* diversam esse putavit in *Nouveau Dictionnaire historique et critique pour servir de Supplément au Dictionnaire historique* de Bayle, T. IV. p. 223. art. *Servet.* Exiguus hicce libellus *Apologeticae disceptationis* inter libros Serveti d. 16. Martii 1553 Viennae inventus, et cum aliis a Iudicibus remotus et forsan Actis insertus est. *Le Grand Vicaire et le Vibaillif accompagnés du Secrétaire de Mr. de Maugiron, se transportèrent avec Servet dans sa maison, qui étoit des dépendances du Palais Archiépiscopal. Ils visitèrent* tous ses papiers, et retinrent deux *exemplaires de son* Apologie contre les Médecins de Paris. *d'Artigny* Nouv. Mémoires, T. II. p. 90.

Pag.

*) Opem itaque cum veritati, tum amicis ferre volui, atque ea refellere, quae plurima temére, et sine iudicio dicta contra Leonicenum, Manardum, ac Leonardum Fuchsium in ea apologia, ac Arabum defensione leguntur. Ita legitur sub initium Epistolae responsivae Symphoriani Campegii in defensionem Avicennae Leonardi Frisii, Cal. Septembr. 1533 ad Ludovicum Burgensem, Ioannem Capellanum, et N. Miletum, medicos regios, scriptae, fol. 45. Epistolarum physicalium Manardi, Campegii, et Coronaei; sive in parte secunda Opusculi: Annotatiunculae Sebastiani Montui artium, ac Medicinae doctoris in errata recentiorum Medicorum per Leonardum Fuchsium Germanum collecta; Apologetica Epistola pro defensione Arabum a domino Bernardo Unger Germano composita; Epistola responsiva pro Graecorum defensione in Arabum errata, a domino Symphoriano Campegio composita. Lugd. anno salutis, M.D.XXXIII. 8. folior. 56. ap. Benoist Bounyn. Recus. 1543 8. Opposuit nimirum Campegius hanc epistolam responsivam Defensioni Medicorum principis Avicennae, ad Germaniae Medicos, Laurentio Frisio authore; 1530. quae legitur ibidem fol. 39 b. Commemorat quoque Campegius fol. 50 b. istam epistolam responsivam inter Apologias a se scriptas, eamque appellat Apologiam ad Laurentium Frisium pro defensione Leoniceni, Manardi, et Fuchsii contra Arabes et Poenos. Hancce Apologiam Campegii, in qua Arabum sectatores valde vapulant, certissime, supra allato loco, indigitavit Servetus. Nam de sua in Leonardum Fuchsium Apologia, pro Symphoriano Campegio nullum hic esse sermonem in Syruporum rationis praefamine, cuivis facile patet.

Pag. 34. *lin.* 27. Mosheim integrum opus. *Add.* **Dissertationis** *Alwoerdeniae* elegantem epitomen dedit *de la Chapelle*, in Diario *Bibliotheque raisonnée des Ouvrages des Savans de l'Europe*, Tom. I. (Amst. 1728. 8.) Article IX. p. 366—400 et T. II. Art. VI. p. 93—176.

Opus integrum *Ioh. Lorenz von Mosheim* anderweitiger *Versuch einer vollständigen und unpartheyischen Ketzergeschichte.* Helmstadt 1748. 4. mai. cum Hispani effigie repetita e priori Alwoerdeniana.

Eiusd. Neue Nachrichten von dem berühmten Spanischen Arzte *Michael Serveto*, der zu Geneve ist verbrannt worden, ibid. 1750. 4. mai. Multis accessionibus ditata novisque curis prodibit *Geschichte des berühmten spanischen Arztes* Michael Serveto, *in welcher* Johann Calvins *schändliches Verfahren gegen denselben an Tag gelegt wird. Mit Urkunden.* 8. mai. cum imagine *Serveti.*

Pag. 55. *lin. antepenult.* lege *en España es llamado.*

Pag. 60. *lin.* 16. vixerunt *add.* desumtus ex Epistolis physicalibus *Manardi*, *Campegii* (Champier), et *Coronaei.* Lugd. 1533. 8. fol. 48—51.

Pag. 106. *lin.* 7. *a fine* lege loco *Eiusd.* Ioh. Imperialis museum etc. Linea delenda est: pertinet enim ad annum 1640. pag. 650.

Pag. 125. *lin.* 25. add. Calculi in ductibus hepaticis *Ignatii Loiolae* inventi.

Pag. 143. *lin.* 8. *a fine* pro *in culeo capto*, lege: in Modiolo s. Situlo *Alex. Tassoni*, Canto II. Stanza 2:

Andar gli Ambasciatori ad onorare
Alessandro Fallopia, *e Gaspar Prato*, etc.

Habui magni Incisoris chirographum, quod Hallero donavi.

Pag. 147. add. *Wider die Künstler unnd unsinnigen Schreier der Arzney* etc. *durch* Iohann Stubikh *zu Chrems*, 1563. 4.

Pag. 169. *lin.* 11. add. *Frid. Boerner* de Vita, moribus, meritis, et scriptis *Hieronymi Mercurialis*, Brunsvigae 1751. 4.

Pag. 174. *lin.* 9. lege *Andr. Iocisci* oratio de *I. Oporini* etc.

Pag. 175. *lin.* 5. *ante fin.* add. *Ej.* theses de auro potabili, Basileae 1584. 8.

Pag. 185. *lin.* 8. lege *Luiz Mercado* — archiater Philippi II.

Ibid. lin. 18. Cap de Vila. Amicissimus vir, quocum per multos annos mihi fuit litterarum commercium, e quibus multa cum Hallero communicavi.

Pag.

Pag. 268. *lin.* 5. et 6. pertinent ad pag. 188.

Pag. 371. *lin.* 14. leg. 1605.

Ibid. lin. 17. et 18. expungendae. Liber est *Conradi Hofmanni.*

Pag. 373. *lin.* 6. *a fine* lege: cuius tomi 36 manuscripti in — D. *Askew* Bibliothecam transierant. Nimirum a. 1773 me curante, invito *Hallero.*

Pag. 478. *lin.* 22. add. 1753.

Pag. 479. *lin.* 11. lege *Gaspar.*

Pag. 495. *med.* Felix Wurz etc. deleatur linea.

Pag. 499. *lin.* 18. et 19. *Phil. Schere* etc. expungantur.

Pag. 503. *lin.* 6. *antepen.* post 1622. 8. *add.* Lugd. Bat. 1685. 12.

Pag. 518. *lin.* 2. lege IOH. BAPT.

Pag. 561. *lin.* 14. post 1642. *add.* desinit a. 1658.

Pag. 598. *lin.* 4. post confirmata *add.* Lubecae 1628. 4.

Pag. 600. *lin.* 24. Eisenmenger; pertinet a pag. 435.

Pag. 603. *lin.* 9. *a fine* add. post *potuerunt:* Lugd. Bat. 1647. *fol.*

Pag. 604. *lin.* 8. pertinet ad pag. 365.

Ibid. lin. 14. pertinet ad pag, 548.

Pag. 610. *lin. ult.* Fabricii *add.* recus. Hamb. 1711. 4.

Pag. 633. *lin.* 17. lege *Mich. Poterii* (Potier).

Ibid. lin. 19. lege *Veredarius.*

Pag. 637. *lin.* 20. *Iulius* etc. referenda est ad pag. 330. et lin. 22. delenda.

Pag. 685. *lin.* 11. lege 1642. 4. Possideo librum valde rarum, paginarum 362, quem Hallero destinaveram.

Ad Tom. III.

Pag. 575. *lin.* 8. et 9. lege pro Wratislaviensis, *Onoldo Francus;* pro fulcivit, *fulsit.* Mare addendorum ad historiam Chemiae phlogisticae et antiphlogisticae, Galvanismi cet. pertinet.

Ad

Ad Tomum IV.

Pag. 5. *lin.* 9. *add.* post 10 Vol. etc. recusa, sed cum tabulis minoribus, à Paris 1723. 8. mai. 10 Vol. c. figuris.

Pag. 49. *post lin.* 6. add. *Eiusd.* Observationes (*centum*) Aegritudinum fere incurabilium. Ulyssipone 1717. fol. recusae ibid. 1740. fol. paginar. 250 cum imagine aeri pulcherrime incisa Parisiis, à *Dossier* 1716. Habeo rarissimum librum in mea bibliotheca. Dicavit illum auctor superstitiosus *Deo cruci affixo.* Adversus nephriticos dolores arcanum commemorat auctor pag. 70. num. 8. quod maximam per 54 annos exspectationem explevit.

Pag. 148. *lin.* 17. Boerhaave Elem. Chemiae, Lips. 1772. 8. 2 Vol.

Pag. 149. *med.* Omnes Epistolae *Boerhaavii* ad *Bassandum* editae sunt Vindobonae 1778. 8.

Typis Adolphi Ernesti Junge.

